

1 za koristi delavskega
ustava. Delavci so opre-
čeni do vsega, kar pro-
ducirajo.

This paper is devoted to
the interests of the work-
ing class. Workers are
entitled to all what they
produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!

PAZITE
na številko v oklepaju, ki
se nahaja poleg vsakega
naslova, prileplje-
nega spodaj ali na
ovitku. Ako je (536)
številka
tedaj vam s prihodnjo šte-
vilko našega lista poteče
naročnina. Prosimo, po-
novite jo takoj.

STEV. (NO.) 535.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE

CHICAGO, ILL., DNE 11. DECEMBRA, (DECEMBER 11.) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Delo in socializem.

„Nemogoče je, kar hočejo socialisti. Kajti v so-
cialistični družbi ne bo nihče hotel delati. Člove-
ka ne vodi veselje do dela, temveč samo dobi-
ček. Tega ne bo v socialistični družbi in zato tu-
di dela ne bo.“

To je navidezno zelo dober ugovor, ki ga je
pogostoma slišati od nasprotnikov socializma, a
vendar je ubožno površen in puhel.

Zdravemu človeku je prirojena potreba po
delu, tako kakor ptici letanje in ribi plavanje. —
Zdravi udje se morajo gibati, zdravi možgani mo-
rajo misliti in oba efekta se morata združiti v pre-
mišljeno in plodonosno delo. So pač tudi taki
ljudje, ki niso sposobni za delo, a nimajo da te
primanjkuje sposobnosti nobena vaba dobička
in bogastva. Hromece ne bo mogel prenašati bren-
men, slepec ne slikati, idiot ne bo razumel socia-
lizma, pa če bi se mu ponujali milijoni. A tudi nor-
malen, zdrav človek se ne bo pripravil do tega,
da bi ležal po 24 ur na dan na postelji in spal
z odprtimi očmi. Umetnik bo slikal ali klesal,
če le pride do platna in barv ali do ila in mra-
morja, pa če ne bi nikdar upal, da proda svojo
sliko ali svoj kip bogatemu mecenu. In pravi
pesnik bo pisal svoje verze v duhu, če nima papir-
ja in črnila.

Takih primerov imamo pač danes predolgo
vrsto, da bi jih mogli zmanjšati. Pomen dela ni
tak, kakor ga je naredil kapitalizem, ki ga je po-
nižal kakor se marsikaj drugega. Denar, ki mu
kapitalizem neprenehoma poje slavo, degradira
vse, kar je po naravi lepó in visoko, potem pa trdi,
da je vse samoodsebe hlapevsko in nizkotno.

Delo je posledica dvojnega vzroka: Človeške
gibčnosti in človeških potreb. Kamen leži tla in
leta na hribu, ne da bi se — vsaj za naše spo-

znanje — količak gibal. Če ga kdo sune z nogo,
se zatrkla, a ko poneha zunanja moč, ki ga je
spravila v gibanje, obleži zopet in se ne zgane,
dokler ga ne sune zopet kaj. Rastlina pa ne mo-
re ostati nespremenjena, kakor jo je človek za-
sadil, temveč se mora hraniti iz zemlje in iz zraka,
mora rasti, razvijati listje, cvet in roditi sad.

Tudi človek je organizem za gibanje in vsak
organ ima svojo posebno nalogo, ki jo mora iz-
vrševati pod kaznijo oslavljenja in smrti. Poru-
ba organov je prijetnost, askeza neprijetnost. In-
dijski fakir, ki se postavi na eno nogo, ali pa
dvigne eno roko in stoji tako nepremično leta in
leta, misli, da si s tem trpinčenjem zasluži nekaj
višjega. Naravno delo smatra — po pravici —
za prijetnejše; žrtvuje pa naravno porabo orga-
na, misleč, da služi s tem višjim ciljem, torej ve-
doč, da si je naložil neugodnost. Neraba vsakega
organa se maščuje. Če pase roka sistematično
lenobo, postane nesposobna za svoje naravne
namene; prav tako noga, pljuča, možgani.

Delo, to se pravi raba človeških organov, je
torej naravna organska potreba.

Delo je pa tudi plod druge potrebe, ki je
enako naravna: Samo z delom si pridobi človek
sredstva za svoje življenje — v najširšem zmislu
besede.

Ko so prvi ljudje začeli delati, jim še na mi-
sel ni prišlo, da bi s tem pridobili denarja. Ži-
veti so hoteli. Zato so morali porabiti svoje moči,
morali so delati. Danes delajo ljudje za denar, ker
je denar edini ključ do vseh užtkov, od najniž-
jih do najvišjih. A tudi danes ogromna množina
človeštva ne dela za pridobitev bogastva, temveč
za ohranitev svojega življenja in življenja svojih
družin.

Delo za pridobitev bogastva ni prvotno, tem-
več je šele posledica razmer. Če delajo danes ljud-
je, da bi obogateli, se godi tako, kar vidijo, da
daje bogastvo kos vsemogočnosti, dočim je v po-
manjkanju bogastva trajna nevarnost bede in
pogina.

Toda to je posledica sedanjega gospodarske-
ga reda, ne pa človeške narave. Najboljši dokaz
je pač ta, da nastanejo največja bogastva brez
dela, vsaj brez dela onih, ki obogate, dočim je
velika izjema, če pride kdo z lastnim delom do
velikega premoženja. In tudi tedaj navadno ni
njegovo delo samo ustvarilo njegovega bogastva,
temveč so ga nakupile druge lastnosti, speku-
lativnost, predrznost itd.

Kakor zapeljuje kapitalistični gospodarski
red ljudi, da iščejo s hudo delom, s tatvino,
goljufijo, razbojništvom, oduševstvom, nepošteno
spekulacijo, z izrabljanjem politične moči itd. do-
sega kapitala, tako bi nekateri radi prišli z delom
do premoženja. Odtod tista brezprimerna konku-
renca, tisto skrajno napenjanje moči, ki slabi živ-
ce celih rodov in degenerira človeštvo.

V sedanjih družbi presega organsko in življen-
sko potrebo ljudstva, ker služi samo kopičenju
kapitala, brez ozira, ali je taka množina kapita-
la, ali so nagradeni produkti za življenje člo-
veštva potrebni, ali ne; tudi brez ozira, če uni-
čuje tako delo tisoč duhov in teles.

Kapitalizem je v tem oziru resnično nevaren.

Kar se pa tiče socialistične družbe, je samo
dvoje mogoče: Ali bo tedaj narava kar sama da-
jala ljudem vsega, kar potrebujejo — tedaj sploh
ni nevarnosti, če se ne bi delalo. Ali pa bo delo
še naprej potreba človeštva, tedaj bodo ljudje
delali tudi ne misleči na bogastvo, na medalje

in ordne, ker bodo ljubili svoje življenje, kakor
ga ljubimo mi in še bolj — kajti življenje jim
bo več dajalo kakor sedaj. Saj so delali tudi no-
madje in trogladci, čeravno se vedeli niso, kaj da
je "kapital" in "bogastvo."

Toda bogastvo ostane tudi v socialistični
družbi privlačna moč za delo, ker bogastvo ne iz-
gine, temveč se poveča. Le da ne bo tlačilo bo-
gastvo v posameznih rokah in ne bo služilo po-
sameznim srečnikom, ampak bo splošno in bo ko-
ristilo vsem. Zavest, da je od dela vseh odvisno
čim prijetnejše življenje vsakega, je pač motor,
kateremu se lahko prisodi toliko moči, da bo pri-
ganjal vse na delo.

Če je pa res kontrola neizogibna za prepre-
čenje lenobe, tedaj tudi te kontrole ne bo manj-
kalo. Pred vsem bo splošna. Če ne bi bilo nikjer
nadzornika in priganjača, je vendar gotovo, da
sodelavci ne bodo trpeli hudobne lenobe (leno-
ba je namreč lahko tudi bolezen) in bodo skrbeli
za to, da ne bodo vsled lenuharenja enega ali
več tovarišev sami prikrajšani. Kontrola bo tudi
pri oddajanju produktov in če bi se že izkaza-
la potreba direktnega nadziranja, se vpraša,
zakaj ne bi mogla družba nastaviti organov, ki
bi imeli to nalogo. Etično opravičeno bi bilo na-
dzorovanje tedaj pač bolj, kakor sedaj; kajti za-
hitevalo se ne bo, da naj dela posameznik kakor
snužen za drugega, ampak delal bo zase. Danes se
škodljiv lenuh ne more izključiti od uživa-
nja; kajti v njegovih rokah je moč, da lahko od-
podi od sklade one, ki so jo napolnili. V socia-
listični družbi se pa lahko izpolni nauk krščanstva,
ki ne velja za sedanje kristjane: Kdor ne dela,
naj tudi ne je.

Gospodarske razmere v predmarčni dobi.

Današnji kapitalistični gospodarski red je
razmeroma še jako mlad. V predmarčni dobi t. j.
pred l. 1848. ni še dovolj razvit. Na deželi smo
imeli na eni strani kmeti-tlačana, na drugi stra-
ni gospodarja-pleniča, v mestih je v obrti pre-
vladovalo rokodelstvo. Podjetnikov v našem mo-
dernem smislu je bilo prav malo. Se-le v zadnjih
desetletjih je nastal on velikanski razkol, ki je
razdelil človeštvo v dva tabora, v posedujoče in
oposledujoče.

Zasledujoč zgodovino gospodarskega razvoja
predmarčni dobi se moramo ustaviti pri onem
godovinskem mejniku, ki je povzročil cel pre-
obrat v tedanjem gospodarstvu. Ta mejnik je po-
stavljen v dobo 14—16. stoletja. Pred tem časom smo
imeli na deželi to-le sliko: kmet je garal in tla-
čal za graščaka, a ni mu bilo še tako hudo, ker
je njegovo izkoriščanje imelo svojo mero v —
želodu graščakovem. To se pravi, graščak je iz-
šel iz kmeta pač le toliko žita, sadja, vina in sploh
pridelkov, kolikor jih je mogel s svojo družino
povžiti. Kar je bilo več, je ostalo kmetu.

V mestih pa je bilo posebno življenje. Prevla-
dalo je rokodelstvo, ki je bilo vse organizirano
v ceilih. Ti ceili so določali mero izvajanja po-
sameznih izdelkov in njih prodajo; izključevala se
je na ta način nadprodukcija in konkurenca. (V
našem modernem smislu.) Uradi so te ceile seveda
v vsem podpirali. Živila so si prvotno meščani sa-
mi nabavljali, ker so bili istočasno tudi sami kmet-
je in so imeli v mestih svoja polja; pozneje so
dobivali živila iz najbližje okolice.

Vsled omenjenega gospodarskega preobrata,
ki ga je povzročil razvoj trgovine, se je pa iz-
premenilo to razmerje meščana do kmeta. Mesta
so naraščala, in meščani so morali živila iskati pri
kmetu. Prvi denar, ki ga je kmet prejel, je bil
zanj poguba. Kajti graščak, ki prej ni vedel, kaj
početi s živilci, se je sedaj, ko so ta dobila denar-
no vrednost, znal vse drugače okoristiti s svojim
gospodovalnim stališčem nad kmetom. Predvsem
je začel povdarjati in uveljavljati svojo lastnin-
sko pravico do vse zemlje. Kmetom, se je trdilo,
gre le užitek od gosposke zemlje, in še ta užitek
si morajo odkupiti z davčninami v pridelkih in
osebni službi, s tlako. Graščak je pustil kmetu
seveda le najslabšo zemljo. V podporo svoje
"pravice" se je graščak skliceval tudi na rimsko
pravo, ki se ja tačas začelo uveljavljati po na-
ših in nemških deželah. To "pravo" je kajpada
dalo prav graščaku in ne kmetu. Državna oblast
se je končno obrnila tudi proti kmetu, in tako
je ostal sam v svojem obupnem boju proti gra-
ščaku; kmetske revolucije ali kmetski panti iz
te dobe so končali s porazom kmeta in zmago gra-
ščaka. In v tem kmečkem tlačanu, ki mu je gos-
poska roka uropala zemljo, imetje in osebno svo-
bodo, v njem imamo prvi zarodek modernega pro-
letariata.

Ako hočemo z druge strani zaslediti prve ka-
pitaliste, jih ne najdemo med rokodelci, ki so
si z lastnim trudom nekoliko opomogli, ali ki so
tudi obogateli, marveč jih dobimo med bogatimi
trgovci koncem srednjega in začetkom novega
veka. Kako je do tega prišlo?

S križarskimi vojnami od 11. ali 12. stoletja
dalje se je Zapadu odprl Orient z vsemi svojimi
zakladnicami kulture in narave. Benečanske ladi-
je, ki so prevažale križarje v Palestino, so se vra-

čale polne orientalskih produktov, ponajveč lu-
ksuriznih izdelkov. Od Benetk se je trgovina šir-
ila čez Alpe v Nemčijo. V 15. stoletju se je ta
trgovski tok zajel s prihodom Turkov v Evropo.
Za to je bila trgovina prisiljena poiskati si dru-
gih poti, in res, našla se je pot v Indijo okoli
Afrike in črklil se je nov svet — Amerika. Iz
jadranskega in sredozemskega morja se je glavni
tok trgovine preselil v atlantiški ocean, na mesto
Benetk je stopila Lizbona.

Sicer pa je treba tu takoj pripomniti, da to,
kar so delali Benečani, Genuvežani in za njimi
Španci, Portugaleci in drugi, ni bila nobena trgo-
vina, marveč rop in goljufija. Portugaleci so n. pr.
"trgovali" s velikanskimi profiti, do 2000% (dva
tisoč od sto). Kako so ropali in morili Španci v
Ameriki, o tem nam pripoveduje zgodovina stra-
šne zgodbe. Grozovita pohlepnost po denarju in
zlato je prevzela Evropo. Ko je n. pr. Franc Piz-
arro podjarmil državo Peru, je odnesel ves zlato
prestoni kinč v vrednosti kakih 100 milijonov
kron. To zlato se je na Španskem prelilo v ce-
kine. In znana angleška kraljica Elizabeta je na-
stavljala roparske ladje, da so prežale na trgo-
vske ladje, vračajoče se iz Indije in Amerike. Špan-
ci so pogubili v Ameriki cele rodove. Prej prosti
in svobodni, so ti rodovi morali delati Špancem
kot sužnji, kot črna živina. Navajeni nečloveške-
mu delu so ti ljudje poginjali na stotine. Brihtni
dominikanski menih Las Casas je temu zlu odpo-
mogel in ga nadomestil z drugim: pripeljal je
krepke črne sužnje iz Afrike, da so delali v ame-
riških rudnikih in na plantažah namesto šib-
kejših Indijancev.

Še nikdar ni prišla v bližino Lawtona, Ohio,
stvar, ki bi tako prestrašila in napolnila z grozo
Komanče in Apče, kot je bil aeroplan. Pred ne-
kak čas je prišla skupina teh Indijancev na zrakoplovno
postajo v Camp Doniphan ter pričela
zreti skozi vrata zrakoplovne lope. Notri je ne-
kaj počilo. Umf! — je vzkliknil neki stari Indi-
jane, zavil v zeleno in rumeno odejo, dočim so
mu padali na hrbet lasje v dveh kitah. S tem
vzklikom je skočil na stran nerazume, stare Indi-
janke, ki se je tudi tesneje zavila v svoj plašč.

— Umf! — je vzkliknila tudi ona. Nato pa sta
se oba imaknila nekoliko v ozadje.

Med tem časom pa so že privlekli iz lope ne-
ki aeroplan. Indijanka, ki je tehtala morda 300
funtov, je priracala bliže. Vsem se je zdelo čudno,
da si upa tako blizu. Nato pa je pričela hoditi prav
okrog aeroplana ter se obrnila smeje k svojim
ljudem. Kadar se dvigne kak aeroplan v zrak,
uprizore Indijanci svoj narodni ples. Neki stari
Indijane, temnega obraza in sivih kit, je pričel
teči za aeroplanom, ko se je slednji dvignil v
zrak. Nič več se ga ni bal. Odkel je in Indijane
je bil zadovoljen. Ko pa je pričel aeroplan ropo-
tati v zrak, med zemljo in soncem, so si Indi-
janci zakrili oči ter strmeli v višino.

Stvar, da se dvigne človek v mrtvem telesu
proti nebu, je prišla za Indijance prehitro, a
kljub temu se je celo Indijane že privadil aero-
planu.

Prvi koraki so podzvati za uravnavanje me-
sne industrije. Vsa mesna industrija pride pod
nadzorstvo mesnega odseka v živilski upravi, ka-

S polno pravico pravi torej Marx, da se je
prvi kapital rodil iz blata in krvi; slepo in brez-
obzirno izkoriščanje, goljufija, ropanje, suženj-
stvo, to so bili činitelji, ki so stali ob zibelki ka-
pitala. — Toda prvi kapital se ni takoj izkoristil,
kakor se n. pr. izkoristi dandanašnji. Ljudje ni-
so vedeli pravzaprav, kaj z njim početi. Niso ga
še znali, niti ga še niso mogli produktivno nalo-
žiti t. j. tako, da bi kapital rodil zopet drugi ka-
pital. Zato pa vidimo, kako se po čudni ironiji
usode iz onega s krvjo in blatom oškropljenega
kapitala oživlja hrepenenje po helensko-rimski le-
poti, vidimo, kako se s tem kapitalom ustvarjajo
čarokrasne tvorbe renesančne umetnosti, vidimo,
kako se baš v tej dobi slikajo najkrajše sli-
ke, ustvarjajo umetniški kipi in postavljajo ime-
nitni spomeniki, kako se grade bajne palače in
cerkve, — vse to, kar nam še danes priča o ne-
kdanji slavi in moči neresane dobe.

Kapital se je produktivno, industrijsko iz-
koristil šele tedaj, ko se je prelomil stari cehovni
red. Stori la je to država oziroma posamezni kne-
zi in vladarji, ki so potrebovali denarja od boga-
tih meščanov-kapitalistov. Ti so dali denar, a za-
njo so dobili razne svoboščine in predprave, ki so
jih na škodo cehom uveljavili v trgovini in obrti
tako uspešno, da so oni denar, ki so ga dali kne-
zom, dobili nazaj z obrestmi vred. Ti bogati me-
ščanje so bili z eno besedo rešeni gospodari
politične situacije, četudi je na zunanjo nastopalo
plemstvo s knezi na čelu kot predstavitelj poli-
tične moči.

Zanimiv dogodek nam v tem pogledu pripo-
veduje zgodovina. Karl V. ne bi bil nikdar zase-

teremu načeluje Joseph I. Cotton. Pod Cottonovim
nadzorstvom bodo vsi mesarji — veliki in majhni
mojstri. Profit v mesni industriji ne sme presega-
ti 2.5% od prodaje. Letni profit petih veleme-
sarskih trvdik je podvržen še neki omejitvi. Pro-
fit ne sme presegati deset odstotkov od vlozene-
ga kapitala v mesni industriji.

V poučenih krogih, da ta odredba
prepreči spekulativne pridobitve in krivičen pro-
fit in da zniža mesne cene. Izdali bodo še pose-
bne odredbe, s katerimi preprečijo skrivanje pro-
fita in da so knjige mesarjev vedno odprte kon-
trolli. S posebnimi določbami bodo varovali male
mesarske mojstre. Uravnavanje cen na račun go-
vedine in bravnine ali narobe ni dovoljeno.

Določbe za profit so veljavne od 1. novembra.
Med velike mesarske trvdke, za katere veljajo
posebne omejitvene določbe so: Armour Co., Cu-
dahy & Co., Morris & Co., Swift & Co. in Wilson
& Co.

Te trvdke so v minelem letu napravile izre-
den profit. Posebno trvdka Armour Co. je razde-
lila tako pogačo med delničarje, da so dividende
obudile občno pozornost in ostro kritiko.

Meso se je podražilo in velemesarji so dolžili
železnice, farmarje in druge, da so zakrivali dra-
ginjo mesa. Pogreli so tudi pravljico o ponudbi
in povpraševanju na trgu, ki služi vsem spekulac-
ijam in privilegiranim interesom za ščit, kadar že-
nejo cene navzgor. Ali milijoni, ki so jih veleme-
sarji razdelili med seboj kot profit, so glasno za-
hitevali, da pride mesna industrija pod kontrolo,
če ne se lahko dogodi, da izgine meso popolnoma
z delavčeve mize.

del l. 1519. nemškega cesarskega prestola, da mu
ni bil posodil bogati trgovec Jakob Fugger iz
Augsburga, tzv. Rothschild XVI. stoletja, 100.000
cekinov, s katerimi so se dali podkupiti volilni
knezi.

Obrt se je bila že davno otrešla starih ozkih
mej, ko se je doma izdelovalo in tudi doma pora-
bilo; naredila je tudi že davno korak naprej k
rokodelni, ki je izdeloval za trg in pristopala še
k daljši, popolnejši obliki izdelovanja, k manu-
fakturi. Pod to obliko se razume ona obrt, kjer
zaposluje en podjetnik večje število delavcev, ro-
kodeleev, ki izdelujejo sicer doma t. j. izven pod-
jetnikovega bivališča ali delavnice, a ne zase, am-
pak na podjetnikovo račun. Ti delavci izdelujejo
iz svojih surovin in s svojim orodjem, ali pa s
podjetnikovim orodjem in surovinami, in odda-
jajo že gotov izdelek podjetniku tako, da je ta le
trgovec, ali pa oddajajo še ne popolnoma izgotov-
ljene izdelke podjetniku, ki jih v lastnih delavni-
cah spopolni in nato, kot trgovec in obrtnik v eni
osebi, izroči daljnemu prometu. Pri tej manufak-
turni obliki obrti je bogati podjetnik izkoriščal
do krvi posebno kmečke delavce, ki so mu vsled
svoje gospodarske in duševne zaostalosti delali
pač za vsako ceno.

Toda se nismo dospelili h modernemu kapita-
lizmu. O tem moremo govoriti šele tedaj, ko si je
podjetnik zgradil svojo tvornico, ki je torej v
lastnem obrtovališču zaposlil večje število delav-
cev, ki so pod njegovim neposrednim vodstvom in
nadzorstvom potom delavce in specializacije dela
začeli hitreje in racionalneje ustvarjati nove iz-
delke, in ko je slednjič podjetnik uvedel v tvor-
nico prvi stroj, s katerim je šele mogel proizva-
jati posamezne izdelke v velikih množinah. Tvor-
nično delo s pomočjo stroja je torej revolucionir-
alo obrt in z njo vse gospodarsko-socialno živ-
ljenje človeka. Stroj se je uveljavil ne le v tvor-
nici, ampak trdi v prometu. Voznik se je umaknil
železni cesti, jadrnica parniku, trgovina po suhem
in po morju je naenkrat razmahnila mogočna kri-
la po vsem svetu.

Slika gospodarskih razmer o predmarčni do-
bi ne bi bila cela, ako ne bi pogledali, kaj se je v
teku razvoja modernega kapitalizma zgodilo s
kmečkim ljudstvom. Podaništvo in tlaka, ki sta
kmeta osebno in gospodarsko zaslužila grašča-
ku, se nista dala več vzdrževati. Koncem 18. in
početkom 19. stoletja; do l. 1848. in s tem letom,
se je rešilo veliko socialno vprašanje kmečkega
stanu v trojni smeri: osebni, gospodarski in po-
litični.

Novodobni tehnični preobrat v poljedelstvu,
ki je nujno zahteval svobodnega kmetovalca, raz-
širjanje fiziokratskega nauka, ki je baš poljedel-
stvu pripisoval edino produktivno sposobnost med
vsemi proizvajalnimi načini, prosvetljenost dobe
in proglašanje človeških pravic — vse to se ni
moglo več strinjati s suženjstvom kmečkega sta-
na. Predvsem se je kmetu z zrušenjem podaništva
dala osebna svoboda. Nato sta se odpravila tla-
ka in desetina, ki jo je kmet moral odrajtovati
graščaku, užitne pravice do zemlje so se izpre-
menile v pravo lastnino, ki se je oprostila starih
realnih bremen, sodna in policijska oblast grašča-
kova nad kmetom se je zrušila in kmetu so se po-
delile politične in državljanske pravice.

Slovensko republikansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGO, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godina, Martin V. Konda, Ethin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR:

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR:

John Ermene, Ivan A. Kaker, Ivan Kušar, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Matt Pogorelec, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Šavs, Fr. Udovich, Andrew Vidrich, Stefan Zabrie, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljke je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

Izvrševalni odbor Slovenskega republikanskega združenja je dobil več pisem od slovenskih vojnih ujetnikov v Italiji, ki prosijo za finančno pomoč in posebno še za SLOVENSKE KNJIGE. Ločeni so, nekateri že po več let, od domovine in svojcev, v tujem kraju životarijo, kot da jih je pozabil ves svet. Od nikoder ne dobe glasu, zato si lahko predstavljamo, kako koprne po slovenskem etivu.

Rojaki, ki imate kakšne prečitane slovenske knjige, pošljite jih tajniku S. R. Z. Nič ne škodi, če je knjiga že malo zamazana ali razcefrana, zapuščenim ujetnikom bo vseeno dobrodošla. Ako pa jim kdo pošlje mesto knjige kak prispevek v denarju, bodo gotovo tudi iz sreče hvaležni. Na vsak način pa naj vsakdo, ki pošlje kakšno vsoto, natančno označi, v kakšno svrho je poslana, da ne bo zmešnjave. Vse pošiljke naslovite na tajnika S. R. Z. Ko se nabere primerno število knjig, bo izvrševalni odbor S. R. Z. skrbel, da se s posredovanjem italijanskega konzulata pošljejo slovenskim vojnim ujetnikom v Italijo.

Za Slovensko republikansko združenje:
Anton J. Terbovec, tajnik.
Slovensko Republikansko združenje je dobilo sledeči dopis:

DEPARTMENT OF STATE

Washington

November 15. 1917.

Mr. A. J. Terbovec,

Secretary, Slovenie Republican Alliance,
P. O. Box 1, Cicero, Illinois.

Sir:

Referring to your letter of August 28. 1917, relative to inquiries received by your organization with regard to the question of the protection

O postanku naše zemlje in njenem razvoju do sedanjega stanja obstoja več teorij, ki se pa, kolikor jih je osnovanih na znanstvenih temeljih, vse strinjajo v tem, da je nešteto krat izpremenila svojo obliko, oziroma da jo neprenehoma po malem izpreminja. Včasih se pa v njenem razvoju nastajali tudi nagli, siloviti in obsejni preobrati, ki se imenujejo revolucije.

Najbolj razširjena teorija se naslanja na mnenje, da je bila zemlja, ko se je odtrgala, oziroma ko je bila odtrgana in odgnana od sonca, ogromen kup plinov, iz katerih se je potem razvila ognjeno žareča krogla, ki se je polagoma hladila, ker je njena vročina — kakor solnčna — žarela v mrzli svetovni prostor. V tem procesu se je sčasoma pokrila s strjeno skorjo prakamenja.

of alien soldiers and sailors who have only taken out their first citizenship papers, should they be captured by the enemy forces, and to the Department's reply thereto of September 19th, stating that your letter had been referred to the Secretary of War, you are informed that a reply has now been received from the War Department stating that this Government will, of course, take every step looking to the protection of all persons whom it admits to its Army.

I am, Sir,

Your obedient servant,

For the Secretary of State:

William Phillips

Assistant Secretary.

DRŽAVNI ODDELEK

Washington

15. novembra 1917.

Gosp. A. J. Terbovec,

tajnik Slovenskega Republikanskega Združenja

P. O. Box 1, Cicero, Illinois.

Gospod:

Z ozirom na Vaše pismo z dne 28. avgusta 1917, nanašajoče se na vprašanja, ki jih je dobila vaša organizacija zaradi vprašanja zaščite tujih vojakov in mornarjev, ki so vzeli le prvi papir za državljanstvo, če bi bili vjeti od sovražnih sil in z ozirom na odgovor tega oddelka z dne 19. septembra, da je bilo vaše pismo naznanjeno vojnemu tajniku, Vas obveščamo, da smo sedaj dobili odgovor od vojnega oddelka, da bo ta vlada seveda storila vse korake za varstvo vseh oseb, katerim dovoli vstop v svojo armado.

Vaš sluga

Za državnega tajnika
William Phillips,
pomožni tajnik.

Iz prazgodovine zemlje.

Ko se je ta masa na zunanje ohladila na več kakor sto stopinj Celzija, je morala pasti voda, ki je dotlej kot velikanski oblak obdajala zemljo, preko vse zemeljske površine. Velikanski oblaki so obdajali zemljo prej, in takrat so morda dospeli na njeno površino prvi prijazni solnčni žarki skozi atmosfero, ki se je na ta način, z velikanskim deževjem očistila.

Tako je nastalo pramorje ali prvotno morje. Nobenega dvoma ni, da je pokrivalo zemeljsko površino. Vodna masa oceana je namreč tako velika, da bi še danes, ko je morje na nekaterih mestih 10.000 metrov globoko, pokrivala ta voda tri četrtine zemlje. Takrat pa je morala biti zemeljska skorja ali površina še precej gladka, kajti naravne sile, ki so povzročile stvarjenje gora, namreč ognjeniški pojavi, nadalje nagubanje površine vsled skrčenja ter erozija, to je izkopavanje kamna potom vode, — vse te sile so šele pričele s svojim delom.

Mislil se, da so nastali v pramorju prvi organizmi, to je rastline, ko se je ozračje toliko izčistilo, da je moglo sonce dajati novim stvorom svojo moč. Ko pa je dobivala prvotno gladka zemeljska površina vedno več gub, se je polagoma omejilo pramorje. Iz vode so se dvignile skale, skupine otokov, ki so izrastli polagoma v kontinente, in voda se je vedno bolj umikala v meje, katere imenujemo danes oceane.

Ti preobrati pa niso mogli ostati brez posledic za življenje rastlin in živali. Število organizmov se je namreč vedno bolj množilo, dočim so se domovanja krčila in manjšala. Široko morje je seveda še vedno nudilo neizmeren prostor, a vse te nanovo nastale globline, v katere ni mogla več prodreti solnčna luč, so bile zaprte rastlinam in tudi večini živali. Vendar pa je bila tudi površina kot stanovanja le nekaterim vrstam, ki so se mogle trajno vzdržati nad temi globlinami, in med rastlinami je bilo le malo takih vrst. Vse vrste organizmov, ki so morale počivati na dnu vode ali se celo oprijemati trdnih postojank, so bile navezane na plitvine in na erbe ob obalah. Na vseh teh mestih je še danes življenje tisočkrat bogateje zastopano kot pa na visokem morju.

Rastline na obalah pa so se gotovo večkrat zaprle v lagune, ki so postale polagoma sladke, ker je dotekala sladka voda in ker so izgubile te lagune vsako zvezo z morjem.

Tako se je moralo vedno več rastlin in živali privaditi na življenje v sladki vodi, če niso hotele izmreti. V prvem slučaju so dobile najbolj uspešno pripravo za življenje na celini, kajti ribniki in jezera, potoki in reke imajo zelo menjačo se globino. Kar hoče tukaj trajno živeti in uspevati, si mora znati poiskati v ešah, ko primanjkuje vode, najgloblji mesta ali pa mora biti sposoben, da pretrpi začasno izsušenje.

Tako so vplivale nove razmere v vodah na kopnem na različne organizme. Nekatere vrste rastlin in živali so izmrle in te so tvorile večino. Druge pa so se polagoma prilagodile novim razmeram in dosti rasti in se je neučilo celo dolgo časa izhajati brez tekoče vode, dasiravno so kljub temu v bistvu ostale vodne rastline. To nam kažejo še danes vrste Botrydium in Vaucheria. Te rastline žive izven vode, a skrbno čuvajo svojo zalogo vode, katero dobivajo iz tal. Oploditve teh rastlin pa je le mogoča, če so semenske stanice preplavljene z vodo.

Drugi organizmi pa so se končno pričeli prilagajati novim življenjskim razmeram na kopnem. Emancipirali so se od odlopljevanja s pomočjo materinskega elementa ter dobili dobrega pomočnika v vetru, ki je bil prej njih najhujši sovražnik. Pomagal je namreč prenašati njih kati.

Po naselitvi pramorja z rastlinami ni bilo v zgodovini našega planeta nobenega tako važnega dogodka, kot je bila osvojitve kopnine potom organizmov. Na kopnino pa se je kmalu preneslo težišče vsega življenja. V boju s surovo okolico so se povzpeli prebivalci kopnine do nepričakovanih višin razvoja. Iz mineralnih tal so si vlekli sile, pline, nahajajoče se v ozračju, so jih stavili v svojo službo in njih stara prehranjevalka, morje, jim je postala tuja, da celo sovražna. Kar pa je ostalo tam zunaj v vodi svetovnih morja, se zdi nam kopnim bitjem kot tuj svet ter komaj mislimo na to, da smo bili mi oni, ki smo se izpremenili ter se odtujili pravadnemu.

V zgradbi obeh kraljestev, živali in rastlin, obstaja paralelizem ali enakomernost, ki morda ni zgolj slučajna. Še tekom bivanja v vodi sta pridobili obe organizaciji nekaj, kar jima je do gotove meje omogočalo življenje na kopnem, in kmalu so se tu in tam pojavile posamezne vrste in skupine kopnih organizmov. Iz obeh kraljestev je vrgla narava dvakrat velikanski val organizmov na kopno in to s trajnim uspehom. Prvič je prinesla nižje stvore, v rastlinstvu glive, v živalstvu pa žuželke. Drugi val pa je prinesel višje vrste, iz rastlinstva mahve, cvetlice, iz živalstva pa reptilije, dvoživke, ptice in sesavce.

V fosilnih, okamenelih ostankih karbona, ali v dobi, iz katere izvirajo sedanji skladi premoga, zapazimo prve glive in žuželke in sicer istočasno. Med obema skupinama je najti več točk, ki nudijo dosti snovi za primerjanje. Obe skupini označuje velikansko število vrst in individuov. Obe skupini sta uživali tudi enako hrano, namreč gnijočo organsko snov. Druge vrste so bili paraziti in bakterije, ki so povzročale bolezni posebno pri višjih vrstah rastlin, dočim so bile bolezni živali skoro izključno povzročene od bakterij, ki ne škodujejo rastlinam.

0 gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

Kune se lovijo v pasti in z zasledovanjem. Za pasti služijo železa, takozvani ključji, in pa kladiče. Železa in kladiče se pokladajo po skalovju in po gozdu, koder ima kuna navado prehajati. Za vado se najraje stavi perutnina. Ključ je stava od tal iz dveh pripognjenih dreves, ki skup stisneta, kadar žival poprime za vado. Kladiča je za kuno najbolj navadna stava in obstoji iz več kosov lepo obdelanega lesa. Sredi stave se dene vada. Ključ je preveč vidna stava in zatorej ne pripomore. Kladiča pa škodujejo miši in ptice, n. pr. šoje, ki se lotijo vade in s tem sprožijo stavo. Kdor namerava loviti na stave, privaja žival že jeseni s tem, da razmeta vado po mestih, po katerih bode stavlil. Kladičar postavlja tudi že zgodaj jeseni kladiče, ki jih pa ne naproži, da se jim žival privadi. Kladiče se nastavlja po izpodmolih in skalnatih votlinah, kajti kuna, ki zasleduje miši in druge živali, ki se ogibljejo snega, iztika seveda po takih prostorih, ki so zavarovani za sneg. Kar velja za kladičo, velja tudi za stavo želez. Pri obojih stavih mora pa biti lovec zelo previden, da ga lastni sled ne ovadi, kam da stavi, sicer dobi hitro pomagača, ki skrbi s tujim trudom za svoj žep. Gorje, ako se pri tem delu stavec in nabiralec srečata! Nabiralec mora imeti lahke pete, da se otme srditosti in maščevanju stavec.

Pravi lov se prične šele potem, ko zapade prvi sneg. Sled živali kaže loven, kod prehaja in kam je torej najprimerneje postaviti. Sled je pa tudi kažipot za lov po zasledovanju. Ta lov pravzaprav vzbuja strast v naših gozdarjih, ki se pečajo z njim, da jim ni prestajati doma, ko se navadni ljudje stiskajo le bolj za peč. Sneg in sled ovadita vse. Niti ganiti se ne sme žival, da bi pravi gozdar ne vedel kam za njo. Nikar ne mislite, da je to kar tako samo ob sebi in da more vsak, ki ima zdrave oči, kar tako za živaljo kakor za črto na papirju! Žival prehaja semtertja in večkrat skriža svojo pot. Zahaja tudi po goščavi in po grdem svetu, kuna posebno še iztika po votlinah, po katerih večkrat preide daljno pot in stopi na dan na precej oddaljenem mestu. Zlatice lazi tudi po drevju in pride do tal po daljšem presledku.

Pa kaj bom o tem govoril! Kdor je količkaj po snegu hodil za živaljo, je izkušal, da se zajca, ki se tako značilno loči s svojimi sledom od drugih živali, je težavno doslediti in določiti, od katere ključke je šel na lož. Pravi kunar pa ve ločiti večerni in jutranji sled, bodisi v prhkem, bodisi v južnem snegu. Celo sled zlatice od sleda belice. Dihur ali ververica ga ne smeta nikdar zmotiti. Gorje prvenec, ki se da preslepiti verveci! Ta ostane začetnik in nevednež še dolgo le. Kar

sem poznal kunarjev, bolj sposobnega za sled nobenega ne nego mlajšega Pangreta iz Podcerkve. Ta ni sledil pravilno samo po snegu, tudi po blatu, listju, travi mu je vsaka najmanjša izprememba, ki je navadno oko niti ne zapazi, služila, da je žival zasledil in ukrenil, v katero smer je prešla. Jaz sem se mu nekoč čudil, ko mi je nagnal srnjaka, in to po samem listju. Prav do mene je prišel po ravno istem tiru kakor srnjak. Vprašal sem ga, kako je to mogoče, in rekel mi je: "Pripognite se gospod, pa glejte nazaj! Ne vidite li črtice, ki je označena s privzdignjenimi listki?" Kar sem pa jaz zapazil šele potem, ko sem se spognil, to je bilo Pangretu vidno kakor divjaku Indijaneu. Vsako najmanjšo izpremembo na listju je zapazil Pangre in tudi takoj razložil, je li od ptice ali od živali, ki po tleh prehaja. Pangre je vedno gledal po tleh in okolo sebe in zapazil vsako malenkost, da si je tako mirno prehajal in, rekel bi, malomarno se kretal, da bi spremljevalec mislil, da kar dremle po poti. Njegov oče, že sedemdesetletni starček, pa tudi še dober pešec in boljši strelček nego sin, je bil vse bolj živahen od sina in se je večkrat jadikoval ob sinovi počasnosti, vendar v dvombi, kam je žival krenila, kje se je pristavila, kako zastaviti, od katere strani pogupati, je po največkrat obveljala beseda mlajšega Pangreta. Puška se je pa pri njem malokdaj zaman oglasila. Pangre ni pomeril, če se žival ni pristavila, in ne vem, ali zlobnost ali resnica, mu je prisojala tudi to, da Pangre vselej poklekne na eno koleno, predno pritisne na zmet. Le govori-te, kar hočete, jaz pa pravim, da zasledovalec in priganjača nisem poznal, kakršen je bil mirni, redkobesedni Pangre!

Kunar se odpravi v gozd, ko hitro zapade sneg. Najugodnejši sled daje sneg, ki zapade z burjo, kajti ta sneg ne obvisi na drevju in je prhak. Da ga zapade pedenj visoko in na zmrla tla, potem je prava ura za gozdarja loveca. Ljudje, ki se spoznajo, odhajajo pri prvem vidu oč doma. Navadno ima vsak sekuro, malho ali torbico ob strani, v njej pa železa ali sak, ogenj pa kaj za pod zob. Družijo se po trije, tudi štirje in eden med njimi nesé tudi puško s seboj. Puškar odhaja iz vasi po vrtilih in za hišami in najrajši še pred dnevom. Kjer se neha polje in se prične pašniki in potem gozd, tam je na gotovem mestu sestanek. Potem re lovec razidejo, še prej se pa domenijo za mesto, kjer se zopet snidejo. Eden gre navadno ravno pot, drugi po straneh na okrog in na novem sestanku si dopovedo, kaj so presledili. Ako je kunji sled v obhojenem svetu, potem se prične razgovor, v kateri kraj je držal sled. Ako sled ne drži iz obhojenega sveta, potem se ve, da je v krogu, in prične se žival "kraj-

dati." Te besede si jaz nisem mogel prav raztolmačiti. Pomeni le toliko, kakor žival v kraj deti, ali čez, da je v krajdi, t. j. v krogu, ki je s kredo zaznamovana? Beseda se rabi različno: Okrajdali smo žival, v krajdi smo jo imeli, dolgo krajdo smo naredili, hitro je bila v krajdi. Vzemimo, da žival zasledil lovec, ki prihaja na levi strani kroga, da je pa tisti, ki je šel po sredi, ni prisledil, potem je gotovo, da je v prostoru, ki sta ga obšla ta dva loveca. Ako jo je lovec, ki je šel skozi sredo obhojenega sveta, tudi presledil, potem določi lovec, ki je obšel desno stran, je li žival se upokojila v preslednem svetu, ali pa je še naprej odšla. Vzemimo, da se dogodi poslednje, potem se prične nov krog, toda ta že z manjšim okrožjem, kajti nadejati se je, da le predaleč ni odšla. Srednji sledilec gre potem navadno že za sledom, posebno ako je po kraju in po navadi živali se nadejati, da se v tej okolici rada upokoji. Ko je žival naposled vendar že dosledena in okrajdana, potem se prične lov. Kjer se prične sled mešati in križati, tam se navadno ugiblje, da si je kuna že iskala postelje.

Lavei gledajo pogostoma na košate smreke in hoje, ko ne bi zagledali kakage veveričnega gnezda. Če ni po sledu očitno, da je žival šla na drevo, potem se na deblo le potolče, in ako je kuna v gnezdu, hitro skoči iz njega in se pomakne proti vrhu med veje in lovec s puško ji nameni in jo sklati z drevesa. Ako pa sled pelje naravnost na drevo, na katerem je gnezdo, potem se pa kar v gnezdo ustrelji in kuna se iz njega prekuene, če ni ranjena prav do smrti, sicer pa obtiči kar v gnezdu, ki je treba potem do njega splezati in jo dobiti.

Kakor je mogoče, da je žival v gnezdu in na drevesu, do katerega ne pelje sled, tako se tudi dogodi, da je ni v gnezdu in na drevesu, do katerega drži sled. Eno in drugo, ker kuna zlatice, kakor sem že omenil, tudi po drevju prehaja, gre od tal po oddaljenem drevesu in se v gnezdo spravi šele po daljnem potu po vejah in drevju. Dogodi se tudi, da kuna zalezava gnezda, da bi zasledila veverico, in da jo, ne da bi jo bila zalotila, samo prežene. Potem se prične lov po drevju in se konča daleč proč, posebno kadar luna sveti in je jasna noč. Prigodi se pa tudi, da daleč naokrog ni več sledu do tal in da ni gnezda, in čeprav so, kune le ni v nobenem. Šla je v duplino. Išči sedaj šuplje drevo. Takih je v debelem gozdu več in nahajajo se tudi taka drevesa, katerim se spodaj ne pozna, da imajo visoko gori in med kako rogovilo dovolj dupline, da se kuna vanja potakne. Istina je, da kunar pravi, da je kuna že v rokah, ko je na drevesu; to pa le z ozirom na to, da je zmerom bolj gotovo jo dobiti, ako

je od tal, nego da je v tleh. Da je kuna v šupljem drevesu, jo prežene iz njega, če bideš po njem, pa tudi z dimom, in potem pride na vrsto zopet strelce, ki ima pa težko nalogo, ako se žival ne prestavi, ampak kar naprej drevi po drevju in je po grdem svetu ni moči dohajati. Vem pa tudi še poseben slučaj, ko je kuna šla na popolnoma zdravo drevo, in vendar je ni bilo na njem in ne na kakem drugem drevesu naokrog in do tal tudi ni bilo sledu. Ko pride na vrsto mož, o katerem bom pozneje govoril, pojasnim ta slučaj po njegovih besedah. Sploh velja pri kunarjih pravilo, da kuna, ki je odnesla pete, ko je bila pregnana z drevesa ali iz tal, ne kaže tisti dan več preganjati. Pregnana žival se redkokdaj upokoji in vedno bolj kaže, pobriniti se za drugo sled.

(Konec prihodnjic.)

O glasovitem diamantu "Orlovu," ki je spadal med največje dragocenosti nekdanjih ruskih carjev, se pripoveduje:

Pravzaprav obstoji iz dveh kosov, ki predstavljata levje oči na tronu velikega mogula v Delhiju. Čudovito je čist in prekrasne barve. Po velikosti presega glasoviti diamant Kulman znatno. Teža znaša 194 $\frac{3}{4}$ karatov, njega vrednost se pa čeni na 50 milijonov frankov.

Ime je dobil dragoceni kamen po grofu Orlovu, ki je bil med svojimi vrstniki v širokih krogih znan in razpiti zaradi svoje nenavadne telesne sile in brutalnosti. Z njegovo usodo je spojen eden najmračnejših dogodkov iz krvave ruske zgodovine. Znano je, da je imela uboga princesa Tarakanov kot potomka Petra Velikega pravico do ruskega prestola. Katarina je naložila svojemu tedanjemu ljubljencu, baš grofu Orlovu, naj gre v Italijo, kjer je takrat živel princesa Tarakanov, in naj ji razloži, da ne sme uveljavljati nikakršnih pravic do prestola. Pustolovskemu značaju grofa Orlova je bilo to poslanstvo prav všeč in nobenega sredstva ni zanemarljivo, da bi bil dosegel naklonjenost princese. Šel je celo tako daleč, da ji je za gotovo obljubil tron, če se omoži z njim. Pri teh poizkusih zapeljevanja je igral delhijski diamant veliko vlogo. Pravzaprav se ni čuditi, da je do jekal nečimerna in častihlepna princesa naposled obtičala v mreži, ki ji jo je bil grof tako lovsko nastavljal. Omožila se je z njim in se odpeljala v Rusijo. S tem pa je bila njena usoda zapečatenjena; njeno življenje se je bedno končalo v podzemeljskem zaporu šlesburškega gradu, kamor jo je Katarina dala zapreti.

Pravijo, da je praznovorni Nikolaj nekoč dejal o diamantu Orlov: "Bojim se, da mi prinese ta kamen nesrečo." Nasreča je res prišla, četudi ne ravno od kamna.

Notranjost zemlje.

Zvezdoslovje, ki spada med najstarejše in najnatančnejše znanosti, je doseglo gotovo čudovite uspehe v spoznavanju nebeske mehanike, to se pravi v spoznavanju, kako se gibljejo nebeska telesa. Posebno velik korak je bil storjen s porabo spektroskopije, ki je omogočila spoznati, da se pojavljajo enake snovi, iz kakršnih je sestavljena zemeljska skorja, tudi v svetlobi najbolj oddaljenih svetov.

Drugačnja postaja stvar, če se zapusti dejansko opazovanje tega, kar je dostopno našim čutilom, to se pravi, kar se lahko vidi, sliši, otipa, in se je treba poglobiti v vprašanje o bistvu, značaju, pomenu in namenu nedostopnih pojavov. Tukaj si pomaga človeški duh z več ali manj verjetnimi domnevmami; na tem polju se razhajajo mnenja in bojuni fantaziji se odpira široko polje. Človeški duh je že tako ustvarjen, da se ne ustavlja tam, kjer se konča resničnost, ampak se trudi, da bi prodrl v najbolj nedostopne kote in si razložil tudi vzroke zadnjih pojavov, ki ga obdajajo.

Tako nedostopna je notranjost za nje in ves postanek planeta, ki nam je namenjen za bivališče.

Geologija je tista znanost, ki se trudi, da bi proučila sestave zemeljske skorje in pojasnila njeno zgodovino. Toda dostopna nam ni niti vsa površina zemlje, tako da poznamo bolj površje meseca, vsaj k nam obrnjeno stran, kakor lice svoje zemlje.

Kopnina sestavlja le nekaj čez četrtino, približno 28 odstotkov vsega zemeljskega površja, dvigajočega se nad morje; od te kopnine je pa zopet okrog deset odstotkov pokrito z debelo ledeno skorjo. Pa tudi ostanek suhe zemlje obsega še velike nepreiskane dele, tako da je horizontalna razsežnost naše zemlje do danes le z malega dela raziskan.

Kako pa je z našim znanjem glede na globokost zemeljske skorje? Tukaj naletimo še prej na mejo dosežnega. Siloma se izkopavajo jame za pridobivanje rude, kovin, premoga. Predlagajo se vse smelejše in smelejše gradbe tunelov v notranjosti zemlje.

V kakšni globočini more še človek živeti? Izkušnja uči, da narašča v globočini zračni tlak, obenem pa tudi toplota.

Približna srebrena jama na Češkem, zlasti ona svetega Vojtjeha, je zelo primerna za opazovanje na, razhajanje toplote. Pri sto metrih se zviša toplota povprečno za 1,6 stopinj Celzija; v globočini tisoč metrov vlada po zimi stalna toplota 24 stopinj Celzija.

Toplota ne narašča povsod enako. To je odvisno od značaja kamna, od pristopa zraka, od ventilacije, od vodnih virov, ki so pogostoma gorke. Tako bo imelo neposredno opazovanje vedno svoje meje. V enem najbogatejših rudnikov sveta za zlahtne rude, v državi Nevada blizu kalifornijske meje, so morali že v globočini 610 metrov opustiti kopanje. Tukaj je že vladala toplota 50 stopinj Celzija, kar je po Fahrenheitu 122 stopinj; ob tej vročini so rudarji blazneli in umirali. Z vrtanjem se je pač dosegla večja globočina.

Najglobokejše mesto, ki se je doslej doseglo, je pri Čuhovu v Šleziji. Tam se je doseglo 2240

metrov globočine. Toda kaj je to primeri z dolžino zemeljskega polomera, ki znaša čez šest milijonov metrov!

Morda nam dovoljujejo doline, naravne podzemeljske jame, špranje v zemeljski skorji v pogled, kako da je sestavljena? Največja razlika med višino gore in globočino doline znaša približno 8000 metrov, kar je zopet le neznaten odloček zemeljskega polomera.

Ni nam torej mogoče pogledati v sestavo zemeljske skorje in doseči absolutno gotovost o njenem značaju. Vendar je pa moč človeškega duha spoznala in izračunala marsikaj, kar nam dovoljuje, da si napravimo pojmo o bistvu zemeljske notranjosti.

Veliko geologično delo po pravici priznanega učenjaka Eduarda Suessa ima v svojem zadnjem zvezku sestavo in pregled rezultatov, ki so bili doseženi na tem polju.

Četudi ne poznamo notranjosti zemlje, je vendar človeški duh obavil eno veliko in smernodajno delo: Pretehtal je vso zemeljsko oblo in določil njeno poprečno težo. Prvo delo v tem oziru sta opravila Hutton in Maskelyne v letih 1774 do 1776 na Škotskem. Vrsta drugih raziskovalcev je prišla po drugih potih do rezultatov, ki so se razmeroma le malo razlikovali. Vse kaže, da je naša zemlja 5,56 krat težja, kakor bi bila vodena krogla enakega obsega.

Najtežje kamenje, ki se nahaja v zemeljski skorji, kolikor nam je znana, pa še daleč ne dosega te teže, ker je le približno 3,5 krat težje od vode. Jedro naše zemlje mora torej imeti znatno večjo poprečno težo.

Zanimive pojave za primerjanje imamo v meteoritih, v telesih kosmičnega, izvenzemeljskega vira, ki nam morda bolj pojasnijo sestavo zemlje, kakor bo kdaj mogoče direktno spoznati materijo njene notranjosti. Ta zanimiva telesa zagotovo originalnosti lahko vidimo v raznih muzejih. V praškem je na primer 181 takih kosov, in sicer kamnov mesosideritov, siderofitov, palasitov in železa.

Nad vse verjetno je, da so meteoriti kakor planetoidi (ali tudi asteroidi imenovani), ostanki nekakšnega planeta, čigar obožna pot je ležala med Marsom in Jupitrom in ki se je sčasoma razpadel. Planetoidi se gibljejo večinoma med Marsom in Jupitrom, poznamo pa tudi nekatere med Marsom in zemljo. Kolikor močnejši postajajo daljnogledi, tem manjši planetoidi se objavljajo. V novejših časih so se odkrili celo planetoidi, ki nimajo niti okrogle oblike, ampak so popolnoma nepravilno raztrgani, torej gotovo odlomki, katerih manjši kosi pridejo včasih v obseg zemeljske privlačnosti in padajo tedaj kot meteoriti na zemljo.

Precej opravičena je domneva, da so vsi meteoriti, če tudi so potrografično (po sestavi kamenja) različnega značaja, nekdanji pripadali enemu telesu, omenjemu razpadlemu planetu. Mogoče je pa tudi, da so nekateri ostanki kakšnega razdejanega komete. O Bielovem kometu n. pr. vemo zanesljivo, da se je razdelil v dva dela, pozneje pa popolnoma razpadel. Neštivilne nebeske "kresutrinjajo, niso nič drugega, kakor kometovi ostanki.

Za gotove sšrčrne meteorite je bilo mogoče dognati dobo padanja v gotovih letnih časih in na podlagi računa je mogoče misliti, da so bili ti meteoriti in planetoidi nekdanji spojeni v enem telesu, v planetu, ki ni bil kaj preveč oddaljen od zemlje in njih sestava se lahko pripodablja s sestavo zemlje.

Če primerjamo meteorite po teži, kakor je storil na primer Daubrée, se pokaže, da so najtežji iz železa, ki obsega šest odstotkov nikla, nadalje malo kroma, platine, iridija in zlata. Za njimi se vrste polasiti, meteoriti, ki so glavno sestavljajo prehod k meteoritemu kamenju. Izmed teh so najtežji hondriti, glavno apnenici vmešanim niklovim železom. Njim pa sledijo eneriti in kamni.

Najbogatejši glede na apnenčevu kislino so zagonetni steklenasti meteoriti, znani pod imenom voltavina ali moldavina, olivno zeleni, steklu podobni polbiserji, katerih se je dosti našlo na Češkem okrog Budjejevic in Tina nad Vltavo. V drugih krajih so znani pod imenom australiti in bijloniti.

Če bi bila zemlja podobno sestavljena, kakor tista razpadla zvezda, in njena materija porazdeljena po teži, bi morala biti pod več ali manj debelo skorjo iz kamenja v jedru biti glavno sestavljena iz železa. Ker je železo sedem do vsemkrat težje od vode, se s tem dobro vjema mnenje, da sledi na težko plast, takozvano hromosfero (barvo plast, kamnitna plast, takozvana litosfera: nasproti je vodena, hidrosfera, in zračna atmosfera).

Do podobnega sklepa se je prišlo tudi po drugi poti. Merili so na primer hitrost, s katero se razširjajo valovi potresa. In tu se je pokazal razloček v goščavi v zakonu preloma, tako da je približno v četrtini zemeljskega polomera nankrat skok v goščavi od 3 na 5 in na 7, 8.

Primerjanje z meteoriti vodi še dalje. V litosferi (kamniti plasti) se loči kamenje po teži. Če natančneje opazujemo različno kamenje, ki je bilo dvignjeno iz globočine, vidimo, da se vrsti po obsegu apnenčeve kisline. Čim manj je apnenčeve kisline, tem težji je kamen. V tem se vjemajo tipi meteoritov z zemeljskim magnetičnim kamnjem. Potem zmanjkuje na zunaj železa, nikla, hroma, magnezije in apnenca, dočim se množi glina, zodik.

Pokojni Suess je po ameriških petrografi (opisovalcih kamenja) sestavil posebna imena za posamezne dele litosfere (kamnitne plasti), kakor Sima (Silicium Ma-gnesium), Sal (Silicium aluminium); v hromosferi (barvni, pod kamenjem ležeči plasti) Nife (Ni-kel, fe-rum) i. t. d.

Sima in Sal prehajata polagoma ena v drugo, toda ob majhni gostosti salinih mineralij (2,5 do 2,8) je soditi, da niso njih plasti posebno močne.

Iz katere skupine so neki nastale usedline? Očitno je, da so te plasti, nastale po raznih potih iz prvotnih masivnih gornin, večinoma postale na račun salinih skal. Pota, po katerih se je to godilo, so različnega značaja, in Suess pravi o njih: "Razne so ta pota; od pronicanja vsled izhlapevanja do poganja po viharji burji čez puščavni pesek in do tihega dela živih bitij."

Mnogo razlogov govori za to, da je bila zem-

lja nekdanj v goreče tekočem stanju, v kakršnem je sedaj solnce. Če se tope kovine in sestavine, se opaža, da sprejemajo v tekočem stanju pline vase, ki jih pri ohlajenju zopet oddajajo.

Na podoban način je najbrže zemlja sprejela pline, ki jih sedaj zopet oddaja. Že davno je znano, da je pri vsakem vulkaničnem izbruhu voda gonilna sila. Prej so mislili, da prodira morská voda v notranjost zemlje in da se pri doticanju z žgočim magmom eksplozivno izparuje. Na to je največje zapeljavalo pojav, da leže vulkani v bližini morja. Medtem se je zvedelo za ognjenike, ki se nahajajo daleč od morja. Spoznalo se je, da prepaja voda magmo, kar se ne more pojasniti s samim dotekanjem. Poleg vodne pare so se opazili tudi drugi plini, ogljikni, fluozove spojine, potem hlorove, žveplene in arzenikove, kar se vse ne more pojasniti z navadnim dotekanjem morske vode.

Suess je imenoval iz globočin prihajajoče vode, ki prve prodirajo na beli dan, juvenilne. Spoznala se je nekakšna zakonitost v pojemanju toplote virov. Najprej ponehajo fluozove in fluove izhlapišne, potem sledijo arzenikove in žveplene izhlapišne, najdalje pa vztraja ogljikena kislina.

Pri imenoma fumeroli so znane te plinaste izhlapišne. Izpuhtine žvepla se imenujejo solfatarji, ogljikene pamofeti. Delavnost fumerol traja lahko še dolgo, ko je prava vulkanična delavnost že davno ugasnila. Fumeroli in takozvane juvenilne terme (gorki studenci) predstavljajo torej le oslabljen vulkaničen pojav.

Pri vsakem vulkaničnem izbruhu se torej pomnožuje voda na zemeljskem površju kot posledica oddajanja plinov našega planeta.

Po Suessovem mnenju je vsa morská voda le posledica tega oddajanja plinov. Prvotno ozračje bi se torej moralo smatrati za prvotno fazo tega oddajanja plinov. Vse vulkanične mineralije prihajajo iz globočin; juvenilni plini, zlasti vodene pare učinkujejo kot motor, podobno kakor že se v steklenici s sodovo vodo zmanjša tlak. Ta magma (vulkanična masa) se pa lahko dviga na dva načina; ali izbruhne skozi pretrgano zemeljsko skorjo, ali pa se na navzgori poti ustavi in povzroči plutonične gorovje, klene hribe i. t. d.

Kako je z gradbo gorovij in uhajanjem žgoče magme na površje, o tem se razhajajo teorije. Toliko je pa gotovo, da so iz teh globočin, deloma jih prepredaje, izhajale žile, ki obsegajo drugovrstne mineralije. Te žile so v zvezi z delavnostjo uhajajočih plinov, kar se godi zopet v gotovih presledkih, ki se vjemajo s fazami fumerol. Tako so nastale tudi žile in plasti rudnin in raznih spojin žvepla in arzenika. Dolomiti bi bili zadnja posledica uhajajoče ogljikene kisline.

Iz tega je že razvidno, da ne more geologično raziskavanje kljub gotovi meji direktnega opazovanja izhajati brez dela spekulacije, ki dopolnjuje izkušnjo, da se pa vendar temelji na bogati izkušnji glede na spoznane fizikalne razmere, in hipoteze dobivajo veliko trdnostjo podlago, nego so jo imeli stari fantastični nauki od učenega jezuita P. Kircherja do treznega Aleksandra Humboldta. Toda za raziskovalce bodočih generacij ostane še dela dovolj.

O Japoncih.

Poznavalec Japonske, Aleksander Dillmann, piše o njih med drugim tako-le:

Nobenega naroda še ni svet v toliki meri premalo in v toliki meri previsoko cenil kakor Japonci. Sodba o njih je še danes dokaj različna. Vzrok je ta: Že samo po sebi je težko, ustvariti si pravo sliko o tem narodu; po z tega pa se še zlasti zadnja leta neprestano izpreminja. Japonska izza 3—4 desetih let je bila čisto drugačnja kakor je današnja. Sila in vihravost, s katerima se je ta dežela, včasih naravnost na smešen način, polastila evropskih naprav, sta nanjo docela posebno vplivali. Toda hitrost, s katero je Japonska napredovala, ni v pravem razmerju z notranjo močjo njene rasti.

Tujece, ki pride na Japonsko, dobi le malo-kdaj jasno sliko. Če je vplivna oseba, skrbe Japonci po izredno pozornem spremstvu, da potuje po natančno določenih črti. Na svoji poti ne zagleda ničesar, kar oblastva nočejo, da bi videl. Tudi navadnega spremljajo, če le mogoče, na široko cesto evropskih turistov: Kobe — Kyoto — Yokohama — Tokyo — Nikko, morda tudi gore: v Miyajima. Kdor bi hotel kaj drugega videti, ne more naprej, če ne pozna japonsčine, če se popolnoma ne prilagodi japonskemu načinu življenja, in zlasti, če nima posebnih priporočilnih listin od oblasti.

Japonska je še dandanes dežela ugank. Japonci so mojstri v umetnosti prevare. Jezik jim služi za to, da zakrivajo, kaj mislijo. Kadar sklepata Japonci kakšno kupčijo, govorita cele pol ure morda o česnjevih evetih, nadaljne pol ure se drug drugega molče oprezujeta in le tri minute govorita navidezno mimogrede, o kupčiji. Japonci uporabljajo namreč umetnost "dšiu-dšitsu" ne le v rokoborbi, marveč tudi pri kupčijah. Japonci smatra za najvišjo umetnost, da v boju uporabi moč nasprotnikovo svojemu lastnemu navalu in napadu v korist in nasprotniku s pomočjo nepričakovane poteze škodovati z njegovo lastno silo. Ta "dšiu-dšitsu" se opaža v japonski trgovini, veloborbi, v politiki. Kar Japonci kdaj nameravajo v tekmi, bodisi v vojni ali v kupčiji, ni drugo kakor majhen "dšiu-dšitsu".

Značilno je, kako se Japonci boje vohunov; zlasti se to pokaže, če sumijo v kakem potniku tujega častnika. Ako zapazijo, da imaš s seboj fotografski stroj, bodi gotov, da te bodo oči japonskih oblasti povsod z izredno prijaznostjo spremljale.

Tukaj velja pač pregovor: Kdor ni bil za pečko, ne hodi drugega za peč iskati! Znano je namreč, da so Japonci v tej stroki nedosegljivi mojstri. Iz rusko-japonske vojne vemo, da so imeli Japonci takrat na tisoče preoblečenih vo-

hunov. "Kitajski" sluga carskega namestnika Aleksejeva je bil v resnici major japonskega generalnega štaba in "kitajski" krčmar v Port Arturu, pri katerem se je ruski generalni štab naslajal na kulinarčnih posebnostih, je bil v resnici japonski mornariški častnik Japonci pa imajo tudi izredne lastnosti za ta posel. To so: zaničevanje smrti, goreče domoljublje, naravna nadržanost, mirnost in prisotnost duha.

Kar se tiče hrabrosti in vojaških vrlin Japoncev, smo jih spoznali že v vojni s Kitajsko, obdučevati pa smo jih morali v vojni z Rusijo, zlasti pri naskoku na Port-Artur, v bitki ob reki Yalu in takrat, ko so uničili mogočno rusko brodogradnjo, ne da bi sami izgubili le eno ladjo.

Svojo moč so črpali Japonci doslej iz svoje vernosti. Državna vera "Shintoizem" je oboževanje narodnih junakov in pradedov, torej vera domovinske ljubezni.

Poznavalec je pa začel dvomiti, ali bo ta moč še tudi v naprej obstala. Velike izpremembe, ki se neprestano vrše na Japonskem, izpodjedajo moralno vrednost naroda in s tem tudi njegove vojaške vrline.

Značilno je, da so Japonci pokazali Nemcem, kakor le-ti trdijo, grdo nezahvalnost. Kajti na Nemškem so se Japonci največ naučili. Cele japonske proučevalne komisije so prepotovale vso

Nemčijo ter presadile na domača tla vse, kar so videli primerne za nemški državni upravi, v vojaštvu in gospodarstvu. V resnici je bil vpliv Nemčije na Japonsko nekaj časa velik. Po japonsko-kitajski vojni se je plašč obrnil. Pri sklepanju miru v Simonoseki je bila Nemčija v prid Rusije za to, da Japonska ne dobi nobenega ozemlja na azijskem kopnem. Takrat je Nemčiji uspelo preprečiti, kar je Japonska pozneje v ruski vojni z velikanskimi žrtvami vendarle dosegla. Odtod sovražstvo proti Nemčiji, ki se sedaj izkazuje celo v berilih šolskih knjig, katera mrgole največjih neumnosti glede Nemcev in so polna napadov na Nemčijo, dočim je Japonska "najpopolnejša dežela, japonski narod pa prvo ljudstvo na svetu!"

Zadnja leta je evropska kultura prinesla na Japonsko tudi nove miazme. Govori se o podkupljivosti vrhovnih voditeljev japonske mornarice in o podobnih prikaznih v trgovini v vojaštvu, pri oddaji javnih del itd. Stari general Nogi je izvršil "harikiri", ker ga je bolelo, da "stara" Japonska umira in na njeno mesto stopi modern omehkužen rod. Za Japonce, ki so bili poleg Kitajcev politično najkonservativnejši narod, ni dobro znamenje, da so se jim začele sline cediti po razširjanju moči proti zapadu in da so se spustili v umazano kupčije.

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

"Ti, ki si učen in poznaš postave: tole mi povej! Štirideset let sem delal, postavil sem hišo, s svojim potom sem pognojil polje in senožet: čegav je dom?"

Črni študent je samo privzdignil obrvi in je molčal.

"Takole je torej, premisli: štirideset let sem delal na tem svojem domu; če tam poklekneš, natanko pogledaš grudo, pa boš videl, da je moja, pa boš spoznal mojo kri. Tudi če pogledaš na hišo, te bodo v mojem imenu pozdravljala tista zelena okna. . . Kako torej misliš?"

Študent je strmel in molčal.

Jernej je upognil hrbet globoko, nagubaničil je čelo in je položil kazalec na kazalec, da bi natanko razložil in razkazal.

"Tako je namreč! Prišel sem pred štiridesetimi leti — odkod? Iz Resja, se mi zdi — iz Resja sem prišel! Preveč nas je bilo, pa sem se napotil; dolgo je že, tudi ne sanja se mi nikoli več, ne o materi, ne o bratih; in če bi nama zdajle prišli nasproti, bi jih ne pozdravil. . . Glej, in sem prišel in sem ustvaril tisti dom — tja poglej, tja pod klanec!"

Študent je pogledal in se je začudil.

"To je Sitarjevo. . . tam!"

"Kateraga Sitarja, vprašam? Kod si se klatil, da ne veš? Umri je, včeraj smo ga pokopali! Jaz sam sem še ostal, poslednji gospodar!"

"Kam se je izgubil mladi Sitar?"

"Ozri se, tam stoji, pred hišo: poznam ga, ker stoji tako moško. . . Bog varuj, nič hudega

o njem: dober delavec bi bil, le malo preveč pije in nagle jeze je. . . Nikoli ga ne bom podil od hiše; naj se ščeperi v božjem imenu, saj je mlad!"

"Kako bi ga podil od hiše? On je gospodar po očetu!"

Jernej je nejevoljen stresel z glavo ter je široko zamahnil.

"Kaj blebečiš, puhla učenost? Nisem te zato ustavil na cesti! . . . Dedič in gospodar po očetu — šega je, tudi pravica morda, Bog bo že vedel. Ampak to je eno. Ali drugo je: štirideset let je delal Jernej delo, da je obrodilo obilen sad, stoter in tisočeren. Čegavo je delo, čegav je sad? — to mi zdaj povej! Katera posvetna postava in katera božja zapoved je naredila, da nimam, kamor bi legel, ko sem nakosil seno, da bi bila, če ga nakopičim, gora vija od Ljubljanskega vrha? In da nimam skorje kruha, ko sem napolnil in nabasal egiptovske hrame z ržjo, pšenico in ajdo? Učenjak, to mi zdaj povej!"

Študent je spoznal in razumel in se je veselo zasmejal.

"Jernej, tako je naredila posvetna postava: Jernej bo zidal hišo in kadar bo dozidal: gospodar na peč, Jernej čez prag: Jernej bo oral in bo sejal in bo žel: gospodarju žetev in kruh, Jernej kamen; Jernej bo kosil in Jernej bo mlatil, Jernej bo spravil seno in slamo, in ko bo napolnil skedenj in podstrežje in hlev: gospodar na mehko posteljo, Jernej na trdo cesto; postarala se bosta gospodar in Jernej: gospodar bo sedel na zapečku in si bo palil pipe in bo prijetno dremal; Jernej se bo skril za hlev in bo poginil na gnili stelji. Tako je naredila posvetna postava. Božja zapoved pa je naredila: trpi krivico, Jernej, in kadar te udari sosed na desno lice, ponudi mu še levo; in če ti ugrabi suknjo, daj mu še srnjec!"

"Lažeš!" je vzkliknil. "Bog ni naredil krivice!"

(Dalje sledi.)

IZHAJA VSAKI TOREK.
Lastnik in urednik:
**Jugoslavenska delavska tiskovna
družba v Chicago, Illinois.**
Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo
leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo
\$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.
Oglašni po dogovoru. Pri spremembi
bivališta je poleg novega naznaniti
tudi stari naslov.
Glasilo slovenske organizacije Jugosl.
— socialistične zveze v Ameriki. —
Vse pritožbe glede nerednega pošilja-
nja lista in drugih nerednosti, je po-
šiljati predsedniku družbe
Fr. Udovick, 1844 So. Racine Ave.,
Chicago, Ill.

PROLETARIAN
Owned and published every Tuesday by
**South Slavic Workmen's Pub. Co.,
Chicago, Illinois.**

Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
408 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Evropejke v haremih.

Angleški raziskovalec tujih de-
žela Foster Fraser je nedavno o-
pozoril javnost na to, da se v ha-
remih perzijskih in drugih orien-
talskih velikašev nahaja mnogo
belih žena. Za primer navaja ne-
srečno usodo neke Angležinje, ki
je veliko let zdihovala v nekem
perzijskem haremu. Neki perzijski
velikaš iz spremstva štaba
Nasr-Ed-Dina se je seznanil z njo
o priliki šahovega obiska v Lon-
donu. Zasnubil jo je in poroka se
je vršila po katoliškem obredu.
Nato je Angležinja v spremstvu
sestre sledila Perziju v njegovo
domovino. Prisedla v Perzijo, jo
je je mož takoj vtaknil v svoj ha-
rem, kjer je šele izvedela, da ima
Perzijeec že več žena. Pomagati si
pa ni mogla, ker je bila zaprta v
haremu in popolnoma ločena od
znanosti sveta. Čez več let je
Perzijeec umrl in Angležinja se je
hotela vrniti na Angleško, toda
šele po večmesečnem velikem tru-
du se ji je s pomočjo soproge ne-
kega angleškega diplomata po-
srečilo doseči osvoboditev, a tudi
tedaj le pod pogojem, da se bo
vrnila, kakor hitro bo njen sin
16 let star. Kasneje se je na An-
gleškem zopet poročila. Fraser
pravi, da, kolikor je njenim zna-
no, zakonske zveze Evropejke z
Orientalci skoro nikdar nimajo
srečnega konca. Pripoveduje o
neki drugi Angležinji, ki se je po-
ročila z nekim Siamcem. V Si-
amu se je mož kmalu ločil od nje,
da bi se po treh mesecih posiam-
ski postavi lahko poročil z dru-
go. Vrnila se je na Angleško, kjer
pa postavno velja za poročeno in
torej ne more se v drugo poro-
čiti.

Izračunali so, da je Indija dala
doslej približno deset milijonov
karatov demantov v vrednosti
približno 340 milijonov kron.
Brazilija (od leta 1723, do 1910.)
12 milijonov karatov v vrednosti
400 milijonov kron in južna Afri-
ka (od leta 1867, do 1912.) 120
milijonov karatov v vrednosti
3129 milijonov kron. Vseh deman-
tov, to je 28.4 tone ali 8 kub, m v
prostoru. Kosmata vrednost bi
znala 4 milijarde kron. Bruše-
nje zmanjša demante na polovi-
co, njih vrednost se pa popetori.
Potemtakem ima svet v posesti
približno 4 kubične metre deman-
tov v skupni vrednosti 20 mi-
ljard kron. Vse to neizmerno bo-
gastvo bi se dalo spraviti v dva
metra dolg in 1 meter visok za-
boj. Vsako leto pride v trgovino
za 110 milijonov surovih deman-
tov, ki obrušeni predstavljajo
vrednost okroglo 500 milijonov
kron. Vrednost demantov je jako
različna; za surovi kapski de-
mant se plača poprečno po 32
kron za karat, za transvalski de-
mant pa samo po 12 do 13 K.

Iz Fairbanksa v Alaski poroča-
jo: V nekem dotoku Kayokuk re-
ke v Indian Creek v Alaski so do-
bili veliko množino zlata. Cele
trume zlatokopačev hite iz Fair-
banksa na mesto, kjer se je zlato-
kop pričel. V bližini Meloz, na
Long Creek, južno od Yukona, se
tudi našli sled zlata. Neki angle-
ški sindikat si je prisvojil te pro-
store, kamor že pošilja stroje in
ljudstvo.

Srednjeameriške republike.

Pred kratkim je šla po časopisju vest, ki bi
bila gotovo zbudila veliko pozornost, če ne bi dru-
gi svetovni dogodki zvrščali skoraj vso pažnjo na-
se. Kratko poročilo je dejalo, da so srednjeame-
riške republike storile korake za svojo združitev.

Vest je bila osnovana na kabelogramu iz Sal-
vadorja, ki je javljal, da poteka delo za združitev
centralno ameriških republik v eno državno zvezo
jako ugodno; načrt za tako združitev je baje iz-
delal predsednik republike Honduras; Salvador,
Costa Rica, Guatemala in Nicaragua da so se že
izrekle pripravljene za konferenco, ki naj se ba-
vi s to nalogo, in med ljudstvom in v časopisju se
baje opaža splošno odobravanje tega načrta.

Na vsak način je to važna vest, kar se lahko
presodi po dejstvu, da bi imela taka ob Panam-
skem prekopu lažje republike le za približno dva
milijona manj prebivalcev kakor Kanada. Obrežje
take državne zveze bi se ob Atlantičnem kakor
tudi ob Pacifičnem oceanu raztezalo čez tisoče
milj.

Ako je res, da poteka delo za združitev ugod-
no in se načrt izvrši, bo to prizadetim državi-
am le v korist. Več kakor sto let so imele te male
srednjeameriške republike pogostoma spore med
seboj; kakor je njih ozemlje polno ognjenikov,
tako je bilo tudi njih notranje politično življenje
vedno vulkanično. Dasi je narava v tistih krajih
izredno radodarna, vendar niso narodi teh drža-
vic dosegli tiste stopnje, ki bi jo z ozirom na ve-
lika naravna bogastva lahko dosegli ob mirnem
in inteligentnem delu v poljedelstvu, industriji in
trgovini.

Po zadnji statistiki bi imelo prizadetih pet re-
publik sledečo velikost in prebivalstvo:

	Četvrtinih milj.	Duš
Salvador	7.225	1.225.835
Costa Rica	23.000	420.000
Guatemala	48.000	2.003.579
Honduras	44.275	562.000
Nicaragua	49.000	703.540
Skupaj	171.790	4.914.954

Treba je pa vzeti v poštev, da ni bilo v teh
deželah že dolgo ljudskega štetja; prebivalstvo je
torej gotovo znatno številnejše, kakor kaže ta za-
starela statistika.

Vojaštva ima:
San Salvador 378 častnikov, 82.881 mož;
Costa Rica 52.208 mož;
Honduras 55.000 mož;
Nicaragua 4000 mož;

Guatemala ima več vojaštva, kakor vse te štiri
države skupaj, natančne številke pa niso na raz-
polago.

Pri tem je treba omeniti, da podvoji Costa
Rica svoje vojaštvo lahko v slučaju vojne; Nica-
ragua pokliče po svojem vojaškem sistemu v krat-

M. Bogosavljevič:

Još jedan strašni sud.

Gary, Ind.

Posluživši se sa rečima našeg novinskog odbora:
Dokle ćemo mi zaista trpiti u našem pokretu
ljudje bez savesti i bez ikakvog osećaja za njega?
U Radničkoj Straži u svakom broju vidite obja-
vu, gdje se neki nesretnik vodi na sud. Na prvi po-
gled čovek bi morao pomisliti, da zaista "Rad-
nička Straža" jeste svojina pojedinaca! No tako
naivno shvatanje mora pasti pred činjenicom, ka-
da se u R. S. vidi podpis pod kakvom optužbom
Novinskog Odbora. No da bi se dokazalo celom
svetu, kako je R. S. svojina sviju nas — Milan
Polovina, na tebe je red došao, da jednom i ti
upoznaš istinu te da razumeš, da R. S. pripada i
tebi, — stavlja se do znanja Organizaciji br. 61,
da dokaže Milanu Polovinu, da R. S. pripada i
njemu.

E sada sam vidio, da sam na krivom putu,
što sam mislio da je R. S. svojina samo glavnog
Štaba, a to je Cvetkova — Kutuzovića i Žikića!
Ne, tu ima još neko, tko ima pravo reći, a to
je Novinski Odbor, i on govori kao gilotina. Iz-
gleda mi, da ipak pitanja Milana Polovine nisu
ostala bez uspeha, jer se na njih oborio i No-
vinski Odbor i glavni Štab, i da se ne bi išlo dalje,
Milana Polovinu treba obesiti ili ga baciti iz na-
šeg pokreta, proglasiti ga socijal patriotom ili
kako je pobeo u patriotski tabor, pa proglasiti
sa velikim slovima: gdje ste sad Vi, koji ste zaslu-
pali M. Polovinu? Evo ga uništen, okaljao od svo-
jih drugova od Novinskog Odbora i našeg ured-
ništva.

Zbilja, ja pitam, dokle će se ovo trpiti?
I. Ja vas optužujem, Teodore Cvetkov, da ste
svesno ili nesvesno za četiri godine radili za ras-
kol našeg pokreta! I oružje vam bilo Novinski
Odbor i Administracija Straže.

II. Jeste li vi ikad poštovali zaključak Novin-
skog Odbora ili glavnog!

Jeste li u Vašoj privatnoj korespondenciji ra-
dili na rasejpu našeg Saveza, za što bi hteli baciti
krivdu sada na Proletarec i Kristana? Jeste li
pozivali drugove na strani, da svim silama pora-
de, da njihove organizacije podupru predlog or-
ganizacije br. 61? Jeste li zbilja Vi tako nevin-
ni, kao što hoćete da se prikažete? Jeste li od R. S.
stvorili sebi branik, kao popovi što učiniše od
svog boga, te ako reknete štogod o popu, tad se
on prodere, da hulite na boga.

Tako ako neko nešto rekne, gdje se ne služi
sa Cvetkovim mišljenjem, tada se nadne dreka i
zagrm: Na sud, jer ti si protiv R. S.! Da, ti si
protiv Novinskog Odbora — i cela ta buka izgle-
da mi na onog lopova, koji je orobio čoveka a
trei ulicom i više iz sveg glasa "držite lopova,"
tako da bi sa sebe skrenuo pažnju, da ga ne uva-
te. Jeste li Vi ikad mislili iskreno o našem pokre-
tu? Hajd da vidimo.

kem času lahko 40.000 mož pod zastavo.

Po srednjeameriških republikah teče nekoliko
željeznic, ki spajajo Atlantični ocean s Pacifičnim.
Na atlantični strani je menda Puerto Cortez, na
paciifični pa La Unión ali Amapola najznamenitej-
ša luka. Na obeh straneh je pa še nekoliko dobrih
pristanišč blizu mest, ki štejejo po 50.000 prebi-
valcev.

Vse te države so vsaj doslej pretežno polje-
delske. Plantaže za kavo obsegajo čez 166.000 a-
krov kultiviranega sveta in dajejo na leto popreč-
no 75 milijonov funtov kave.

V republikah Honduras je zlasti razvita živino-
reja. Dežela ima mnogo zlata, srebra, platine in
bakra; investiran je večinoma inozemski kapital.
Costa Rica izvažata skoraj izključno sadje, ka-
vo in nekatere druge poljedelske produkte.

Ko so vprašali honduraškega konzula v New
Yorku sennor Andresa Soriana, kaj je z name-
ravano združitvijo, je dejal: Svetovna vojna ima
ogromno uničevanje za posledico. Svet bi moral
torej pozdraviti z veseljem, če se najde nekoliko
narodov, ki ne rušijo, ampak se posvečajo
zgradbi.

Neki v Bazelu (v Švici) živeči učenjak se skli-
cuje na odkritja v starih, davno pozabljenih spi-
slih, po katerih prihaja do zaključka, da ni frama-
sonstvo ustanovitev novejšega časa, ampak da je
z njim le obnovljeno nekaj, kar je že davno ob-
stojačo, pa je tekom časa propadlo in se pozabilo.

Švicarski učenjak je prebral zlasti srednje-
veške alhimistične spise in brskal po traktatih o
rožnem vencu. Alhimija je bila "tajna znanost,"
ki je bila sorodna kemija, ampak ni bila zasnova-
na na resničnih znanstvenih temeljih; najbolj
znana je odtod, da so alhimisti iskali "kamen mo-
drijanov," ki naj bi jim omogočil, da izpremene
svinec in druge nežlahtne rude v zlato.

V teh spisih je našel, kakor pravi poročilo,
dokaze o eksistenci neke verske družbe, ki je ime-
la svoj vir v bizantinskih Benetkah in je trajala
od l. 950 do 1117 po Kr. ter bi jo bilo smatrati za
predhodnico sedanjega framazonstva. V alhimi-
stičnih spisih, pravi, da je razvozljal star mavrijski
tajen nauk, katerega ritual da se do vseh po-
drobnosti vjema s tremi stopnjami: modernega
framazonstva. V viharjih tridesetletne vojne se
je tajnost izgubila in lože, ki so tedaj obstajale,
so propadle. Med leti 1650 in 1700 storjeni po-
izkusi, da bi se oživele stare lože, so ostali brez-
uspešni zaradi neugodnih razmer tedanjega časa.
Leta 1717, so potem trije londonski učenjaki zbra-
li ostanke štirih malih lož in s tem napravili tem-
elj za ustanovo, ki se je potem razširila skoraj
po vsem svetu.

Pravijo, da pripravlja švicarski učenjak veli-
ko izdajo o tem predmetu, ki bo obsegala več
zvezkov z bogatimi ilustracijami.

1911 bili ste pozvani od Organizacije br. 20,
da održite jedno predavanje. Tema je bila Tol-
stoj i socijalizam, te smo mi učinili takav utisak
na Vas, kada smo skolektali izmedju sebe 8 do-
lara i 5 dolara dali iz blagajne naše organizaci-
je, da ste Vi izgovorili ove reči: Drugovi, zaslu-
žite da se ja povratim in organizaciju; Vi ste
me zadužili i ja ću Vam na drugarski način lju-
bav vratiti. Sed nam se vraća, zar ne!

Članstvo orga. br. 20 u Chicagu i br. 21 u
Pullman oporezovalo je sebe, da pomogne dru-
gu, koji će biti koristan za naš pokret. Je li bilo
tako, družo Cvetkov? Savieh je radio nogama i
rukama, da se tom drugu što više pomogne tada,
kada se njegova obitelj patila, ne radi kakve
koeke, kako bi to Teodor Cvetkov voleo dokazati,
već radi njegovog aktivnog rada u našem pokre-
tu; i tada je i poslednji zaloga kruha bio u stu-
nju podeliti sa drugom, zar ne družo Cvetkov?
To sve znate. Kada je njegovo dete ležalo mrtvo;
a on je prisustvovao sednici Novinskog Odbora,
tada ste rekli meni: Družo, kakvu snagu posjedu-
je ovaj čovek! Vi ste mu se divili, kada savieh
nije imao da sarani, a svoju zaradu kod Se-
vering Housa ostavio je, da samo Narodni Glas
izdaje; i to Vi sve znate Teodore Cvetkov. Kad je
trebalo 40 dolara, da se vrši kurs, to je trebalo
da nabavi Savieh i on je to učinio. A što ste činili,
Vi? Vi ste tada pisali pismo Bogdanu, u kojem ste
vršili neuma: tražili ste i od njega \$30.00. Velite,
da se ne može da obratite na Savieha in kompa-
niju. Kako ćemu da mislimo o Vašoj nevinosti,
družo?

U Vašem članku nemože biti ružnije, iznosite
kako su članovi od Org. br. 20 tražili, da im po-
mognete, no Vi ste njih odbijali, jer ste ošekava-
li, da taj drug po Vašem mišljenju dublje padne
te da ga za sve, što je Vama učinio, nastojite pre-
ko lista, za koji je on toliko radio, uništiti — i
njega i celu njegovu obitelj i ceo njih život. Pred
kojim sudom ćete Vi odgovarati za sva ona dela!

Kako bi nazvali čoveka Vi, Teodore Cvetkov,
koji zna, da svojim radom i postupkom unosi za-
bunu i raskol u našem pokretu i stavlja članstvo
i samu Organizaciju od preko 2.800 ljudi na rub
propasti, i to samo iz svojih bolesnih ambicija,
kako je on jedini, koji to može stvoriti? Ja velim
da svaki akt, koji se vrši protiv naše zajednice
jeste zločin.

Bojujemo se za nekaj, kar naj pride, česar
pa še ni. Torej ne moremo voditi boja tako, kakor
da bi že bilo, kar še ni. Boj se mora voditi na ta-
kem polju, kakršno je.

Marsikdo je v tisočerihi skrbeh, kaj bo z njim
čez tisoč in deset tisoč let. Dela za zboljšanje
jutrnjega dneva se pa noče udeležiti.

Čitanje z uspehom.

Veliko je ljudi, ki znajo čitati,
pa vendar ne znajo. Za take je naj-
teže pisati. Tak človek čita bese-
de za besedo, stavek za stavkom;
prečita ves članek — pa vendar
ni čital članka, temveč posamezne
stavke. Zveze med njimi ni, na-
šel, zmisel in duh celega članka
mu ostane skrit. Ako dobi knjigo
v roke, je še hujske, ker je treba
za knjigo še bolj zbirati misli.

Če hočemo, da pride ljudstvo
naprej, moramo pa skrbeti, da se
nauči bolj obsežno in bolj globo-
ko misliti. Z vseni silami moramo
delati na to, zakaj drugače bi bil
ves trud socializma brezuspešen.

Ne pozabimo, da je naloga so-
cializma velikanska. Osvojiti ho-
če svet! Strmoglaviti hoče kapi-
talizem. Na njegovem mestu hoče
vesti nov red. Lahko bi tudi re-
kli, povsem po pravici, da hoče so-
cializem sploh vpeljati red, kajti
v sedanjih družbi ga ni.

Le malo je treba premisliti, pa
se lahko spozna, da je to velikans-
ka naloga. Saj kapitalizem ni
slaboten. Mogoče sile mu služijo.
Vsak dan lahko vidimo, kako te-
žak je najmanjši boj z njim.

Če se premaga kapitalizem, pa
nikakor še ni vse opravljeno. Dru-
gi, še težji del socialistične nalo-
ge je uvedba socialnega reda. Če
hočemo, da bodo delavci gospo-
darji produktivnih sredstev, mo-
ramo tudi hoteti, da bodo sposo-
bni za vodstvo vsega dela in vsih
tistih nalog, ki so v zvezi z njim.

Socializem hoče, da se bo pro-
duciralo za potrebe ljudstva, ne
pa za špekulacijo. Te potrebe bo
treba natančno poznati. Vedeti bo
treba, koliko in kakšnega dela se
mora izvršiti, da se zadosti vsem
potrebam. To delo bo treba čim
točneje organizirati.

Sadovi dela se bodo morali ne
le pravično, ampak tudi pametno
razdeljevati. Zato bo treba zna-
nja; potreben bo velik umen apa-
rat, ki bo moral natančno funkci-
onirati. Največji red bo potreben
v prometu in v sistemu, ki bo na-
domestil sedanjo trgovino.

In kdo naj izvrši te naloge?

Delavsko ljudstvo!

Socializem noče, da bi delavsko
ljudstvo premagalo kapitalizem,
potem pa dobilo namesto sedanjih
zatrtaletv in izkoriščevalcev dru-
ge. V vseh revolucijah, kar jih
pozna zgodovina, je sodelovalo
delavstvo. Če so bile krvave, je
tekla delavska kri. Če so padale
žrtve, so bile delavske. Pa vendar
je vsaka revolucija končala s
tem, da je bilo delavstvo vpo-
njeno pod nov jarem.

Ako bi danes izbruhnila revolucija
in bi bil vsled kakšnega čudeža
znagala, ne bi bilo nič drugače.
Saj nismo tako neumni, da bi la-
galj sami sebi; torej moramo ve-
deti in priznati, da velika masa
delavstva danes še ni tako spo-
sobna, da bi se lahko v vsakem
czira sama vladala.

Vsak nedostatek delavskega
znanja pa bi hitro porabili sebi-
neži, in nova družba bi dobila no-
ve izkoriščevalce.

Za to se pa vendar ne bojimo,
da bi dobili namesto enih pijavk
druge.

Če gremo torej resno za osvobo-
ditvijo delavskega razreda, tedaj
moramo z vso resnostjo skrbeti za
izobrazbo tega delavstva. Sposobi-
no delavstvo moramo dobiti, da
bo moglo izvršiti socialistični pro-
gram.

Zmožnost čitanja je jako dobro
merilo za duševni napredek de-
lavstva.

Vzemimo n. pr. socialistični pro-
gram. V njem je med drugimi za-
htevami osemurni delovnik. Če čit-
ta delavec to točko brez zveze z
ostalim programom, pride prav
lahko do misli, da je to že socia-
lizem.

Ali to bi bila velikanska zmota.
Osemurni, sedemurni, šesturni de-
lovnik je le pripomoček socializ-
ma. Pomnožitev prostega časa v
sedanji družbi ni cilj socialistič-
nega gibanja ampak le sredstvo,
brez katerega ne moremo doseči
pravega socialističnega cilja.

Seveda je treba čitati sociali-
stični program točko za točko;
ampak premisliti ga je treba kot
celoto. Le tisti more biti socialist,
kdor razume in priznava ves pro-
gram kot nerazdelljivo enoto.

Zakaj zahtevamo skrajšanje de-
lovnega časa?

Iz različnih razlogov. Naj jih
nekaj navedemo.

Tehnika se neprenehoma razvi-
ja in izpopolnjuje. Novi stroji so

boljši od starih in opravljajo z
mehanično silo več dela, ki so ga
prej morale opravljati človeške
roke. Kjer imajo popolnejše stro-
je, potrebujejo manj človeškega
dela, pa odslavlja delavce. Tako
narašča brezposelnost.

Čim več je delavcev brez dela,
tem večja je nevarnost za one, ki
so zaposleni. Ako zahtevajo de-
lavci v kakšni tovarni boljšo pla-
čo, pa kapitalist ve, da ne more
dobiti drugih delavcev, se ne bo
dolgo upiral, posebno če spozna,
da so delavci dobro organizirani.

Če pa vidi trume brezdelnih, pri-
de še sam lahko na to misel, da
zniža plače, ker računa, da bodo
moral delavci iz strahu pred ske-
bi mirno prenašati vsako klofuto.

Ako ne bi bilo brezposelnih, ne
bi bilo skebov, vsaj ne toliko, da
bi lahko postali nevarni zaved-
nim, organiziranim delavcem. Da
se kolikor mogoče prepreči brez-
poselnost in odpravi ta nevarnost,
morajo delavci sporedno z razvo-
jem tehnike zahtevati skrajšanje
delovnega časa.

Vsako delo, naj bo duševno ali
telesno, ugonablja človeške moči.
Eno izmed onih sredstev, ki nado-
meščajo izgubljene moči, je počit-
ek. Če je delovni čas predolg, je
počitka premalo; moči opešajo ta-
ko, da se ne morejo nadomestiti.
Človek oslabi, ne more se varovati
nevarnosti, ki preže nanj pri delu.
Garanje mu postaja vse težje. Šča-
soma ne more več slediti priga-
njanju, pa ga spode. Na stara
leta, če jih doživi, mora iskati "la-
hko" delo. Namesto, da bi imel
v starosti boljše življenje in ve-
del, čemu se je mučil dolga leta,
mora s sivimi lasmi še bolj stra-
dati.

Skrajšanje delovnega časa za-
htevamo, da bi si človek ohranil
svoje moči.

O življenju vemo, da ga živimo
enkrat. Kaj bo po smrti, nam je
neznano. Če pa mora delavec ga-
rati od zore do trdne noči, dan-
nadan, leto za letom, tedaj ni-
kdar ne živi. Nikdar ne pride do
kakšnega užitka, nikdar do vese-
lja. Skrajšanje delovnega časa za-
htevamo, da bo delavec kaj imel
od življenja.

Ali vse to niso cilji. Samo pota,
sredstva, postaje so to.

Cilj je zmaga nad kapitalizmom
in uvedba socialističnega reda.

Za zmago je treba boja. Opra-
viti morajo ta boj delavci. S su-
ženjskim delom v tovarnah in ja-
mah ga ne opravijo. Če bodo ve-
dno le priklenjeni pri stroju, ne
bodo mogli niti misliti na boj.

Torej zahtevamo skrajšanje de-
lovnega časa zato, da bodo delavci
mogli postati bojovníki za so-
cialistični cilj.

Veliko prostega časa jim želi-
mo, že zato, da morejo spoznati
življenje. Kajti v kapitalistični
ječi pozabi človek na narodo, na
lepoto, na knjige, na vse. Kdor je
vsak dan zaprt deset, dvajset ur
v smrtni tovarni, bi v nedeljo,
če je slučajno prost, še bolj potre-
boval svežega zraka in malo hoje
kakor drugi ljudje. Ampak pre-
truden je za to in ne ljubi se mu.

Vesel je, ako ima mir in se more
malo iztegniti na postelji.

Kako naj tak človek postane bo-
jevník, če ni čisto posebne na-
ture?

Ampak treba je, da postane bo-
jevník, zakaj "osvoboditev de-
lavcev izpod kapitalističnega jar-
ma more biti le delo delavcev sa-
mih." Vse delavstvo potrebujemo
za ta boj.

Torej moramo doseči toliko po-
čitka, da bo masa delavstva lahko
spoznala življenje, zahrepenela po
boljšem, lepšem življenju, da bo-
do imeli delavci časa za izobrazbo,
za agitacijo, za organizacijo, za
vse tisto, kar obsega delavski boj.

Tako je posamezna točka socia-
lističnega programa v zvezi s cil-
jem socializma. In tako jo je tre-
ba razumeti. Tako je treba čitati
program kot celoto.

Tako pa je treba čitati tudi vsa-
ko drugo reč, knjigo, brošuro, čla-
nek v časopisu. Le na ta način mo-
re čitanje prinašati koristi.

To velja tudi za čitanje Prole-
tarec. Naš list je pisan zato, da
bi imeli delavci koristi od njega.
In to je le tedaj mogoče, ako ga
prav čitajo.

Vzemi vsak članek v njem kot
celoto. Sicer nima nobenega po-
mena, ali pa te pripelje celo do
napačnih zaključkov, ako bereš

(Konec na 6. strani.)

Kako se ubija socializem.

NEKOLIKO ODGOVORA DR. JOSIPU GORIČARJU. — Ebin Kristan.

HELOTSTVO.

Če smo že pri bosanskem zgledu, lahko ostane še nekaj časa na Balkanu, da opazujemo nadaljni razvoj.

Videli smo, kako se v okupirani deželi etahira kapitalizem, in sicer pretežno tuji kapitalizem, od osvojevalcev vnešen in od njih seveda tudi protežiran. Domače prebivalstvo prihaja bolj in bolj v razmerje delavca napram tujim kapitalistom; to je eno karakterističnih znamenj kolonijalne politike. V takih razmerah ni domače prebivalstvo le podjetniško izkoriščano, ampak tudi nacionalno zatirano. Kulturregerstvo v resnici ovira kulturni razvoj, kajti importirani kapitalizem, kateremu služi, smatra nekulturno maso za najboljšo sredstvo izkoriščanja.

Nekatere kulturne naprave, ki se v takih okoliščinah ustanove, nas ne smejo preslepiti. Moderni produktivni procesi zahtevajo nekoliko znanja od delavca. Za proletarske analfabete je vse manj in manj potrebe v industrializmu; gotove panoge in posamezni opravki zahtevajo celo precejšnjo svoto znanja. Kapitalizem bi sam sebi izpiskopal tla, če ne bi skrbel za toliko nauka, kolikor ga je treba, da dobi sposobne moči za svoja podjetja.

Ampak njegove potrebe tudi omejujejo množico znanja, ki jo je voljan dati tolikemu številu ljudi, kolikor jih potrebuje za svoje interese. Zaradi ljudske kulture ne žrtvuje nobenega vinarja, in kjer pride od kakšne druge strani stremjenje po kulturnih institucijah, ga ovira, kolikor le more.

V cesarskem Rimu so bili med sužnji pesniki, učenci, zdravniki, itd. A bili so vendar le sužnji. Tako gleda kapitalizem v svojih kolonijah, da napravi iz domačega prebivalstva helote, tudi če ne more vsega držati v popolnem neznanju.

Ako vidimo, da se je na primer v Bosni do današnjega dne ohranilo "kmetstvo", to se pravi tlačanstvo, je tudi to razumljivo s stališča kapitalističnih interesov v kolonijalni deželi. Na eni strani je dobro s starimi mogotci, tukaj z agami in begi, v Indiji z maharadžami, na Kavkazu z domačimi knezi ohraniti gotovo prijazno razmerje in jih na ta način pridobiti za svojo politiko. Na drugi strani je pa še važnejše štet v deželi proletarijat, ki je do skrajnosti zatiran, vsled česar si kapitalistično podjetništvo lahko trka na prsi, kakor industrijskemu delavstvu, koliko bolj se mu godi, kakor tlačanski raji, tudi če je njegov položaj dvakrat slabši od položaja njegovih tovarišev v drugih deželah.

NADALJNA EKSPANZIJA.

Šeasoma mora razvoj kapitalizma tudi v taki deželi dovesti do tega, da zadostuje njegova produkcija domačim potrebam in da jih tudi preseže, zlasti če so prirodna bogastva velika. Meje enkrat pridobljene kolonije postanejo s tem profitarstvu pretesne, kakor so mu prej postale pretesne v domači deželi.

Se preden pride do tega, si predloži dobičkolovec vprašanje, kaj bo tedaj, kadar bo trg v prvi koloniji preobložen. Kam bi se mogel razširiti tedaj? Kapitalisti znajo delati napake — saj so ljudje iz krvi in mesa kakor drugi — vendar pa gledajo, da se jim izognejo, kolikor je največ mogoče. S stališča človečanstva je seveda kapitalizem sam na sebi velikanska napaka; toda on ne stoji na stališču človečanstva, temveč na svojem; zato se tudi ne ozira po interesih človečanstva, temveč po svojih.

V prvi koloniji se je okrepčal; postal je sposoben, da se bolj razširi, obenem mu pa postaja področje v tej koloniji tesnejše in tesnejše. Njegova ekspanzivnost si mora torej iskati novo smer.

Kapitalistični način proizvajanja.

V srednjem veku se je rokodelstvo v Evropi čim dalje bolj razvijalo; delitev dela v družbi je napredovala — tako se je razdelilo tkalstvo v volnarstvo, platnarstvo in v barbanterijo; in razna opravila, ki so bila nekaj združena s tkalstvom, so se razvila v posebno obrt, n. pr. suknostrižništvo ali čiščenje suknja. Obenem pa se je razvila trgovina, zlasti ker so se zboljšala prometna sredstva, glavno vsled tisanja ladij.

Pred štiristo leti je evetelo rokodelstvo; bila pa je tudi znamenita doba za trgovino. Odkrili so morsko pot v Indijo, v to bajno deželo, polno neizmernih zakladov, in odkrili so Ameriko z njenimi neizčrpljivimi zalozgami srebra in zlata. Bogastva so preplavila Evropo; bogastva, katere so evropski klativitezi v novoodkritih deželah nagrabili potom kupčije, goljufije in ropu. Največji del teh bogastev je prišel v roke trgovcem, ki so bili v stanu si nabaviti in opremiti ladje ter jih preskrbeti z množičnim in močnim mostvom, ki je bilo sila predržno in brez vestno.

V tem času pa se je porajala tudi moderna država, centralizirana uradniška in vojaška država, najprej v obliki absolutne monarhije. Ta država je odgovarjala istotako potrebam povzpajočega se kapitalistiškega razreda, kakor je potrebovala njegove pomoči. Moderna država, država razvite kapitalistične produkcije ne črpa svojih moči iz osebnih služb, ampak iz denarnih dohodkov. Monarhi so imeli zato dovolj vzroka, da so tiste, ki so prinašali denar v deželo, to je trgovce in kapitaliste, varovali in podpirali. V zahvalo za to varstvo so posojevali kapitalisti vladarjem (monarhom) in državam denar, napravljali so jih s tem za svoje dolžnike, jih varejali od sebe odvisne ter so s tem sedaj šele prav silili državno

Ako je mogoče dobiti novo kolonijo v čim neposrednejši bližini, mu je to iz jako razumljivih razlogov najljubše. Na vsak način se napravi poizkusi v tem zbiru. Ali če se stori to le s trgovskimi sredstvi, pride lahko tuja konkurenca na pot in če ne uniči uspeha, zmanjšuje vsaj profite in nalaga več napora.

POLITIKA — SLUŽKINJA.

Toda čemu je politika?

Ta dobi nalogo, da pripravi tla. Dežela, ki jo hoče kapitalizem naskočiti — četudi v prvi vrsti le trgovsko — se dobro preuči; preišče se njen položaj v vsaki smeri, zlasti da se najdejo njene slabe točke. Te se potem diplomatično izrabijo pri sklepanju trgovskih pogodb in ob drugih primernih prilikah.

Na primer: Srbija nima izhoda na morje. Politično je od vseh strani zaprta. Svobodna, neodvisna je; ampak nikjer ne more izvažati svojih tržnih produktov, ako ji ne dovolijo sosed. Naposlled tudi ni vseeno, kateri sosed je tako ljubezniv, da ji odpre pot v svojo deželo ali preko nje. Ali naj prodaja svojo živino in svoje žito Bolgarski ali Turčiji, ki sta sami poljedelski deželi?

Avstrija je prirodni odjemalec njenih agrikulturnih produktov. Sosed ji je; in njeno prebivalstvo potrebuje več mesa in žita, nego se ga dobi doma. Svojemu ljudstvu torej koristi, ako dovoli uvoz srbske živine in moke ob čim lažjih pogojih; če naloži na to blago visoko carino, podraži le domačemu prebivalstvu nakup; če omeji uvoz, omeji le hrano svojemu ljudstvu.

Tukaj je torej najpriljubnejši trg za srbsko poljedelstvo in živinorejo.

Prav ta položaj pa kaže Avstriji, da je Srbija kot pretežno agrarna dežela gospodarsko odvisna od nje. Ob tem spoznanju se ne ozira na interese svojega ljudstva, ki so ugodni za Srbijo in se pravzaprav vjemajo z njenimi interesi, temveč gleda na interese svojega kapitalizma in uravnava po njih svojo politiko.

POTA, KI DRŽE V RIM.

Kapitalističnim interesom ugaja, da se odvisnost male agrarne dežele še poveča. V čim večjo stisko pride, tembolj je gotovo, da bo morala sprejemati pogoje močnejše sosed. Politika dobi torej nalogo, da napravi stisko čim večjo, čim občutnejšo.

V razmerju med Avstrijo in Srbijo je še drug faktor igral svojo vlogo. Ogrska je sama še pretežno poljedelska in živinorejska dežela, in sicer so se ohranila ogromna veleposestva, zlasti v aristokratskih rokah. Ti zemljiški gospodarji so obenem politični gospodarji v deželi. Čim manj prihaja v skupni monarhiji živine na trg, tem dražje se prodaja njihova. Svojo politično moč izrabljajo, da si zavarujejo čim večje profite. Dosledno se upirajo vsakemu poljedelskemu uvozu, torej tudi srbskemu. Kaj jim je mar, da dobiva ljudstva vsled tega premalo mesa in krnha? Čim manj ga dobiva, tem bolj je prisiljeno plačevati zanj take cene, kakršne se zahtevajo od njega.

S to zadevo, ki je sicer igrala v politiki zadnjih desetletij veliko in usodopolno vlogo, se nam tukaj ni treba obširno baviti, ker ne gre sedaj za spesialno zgodovino Avstrije, Ogrske ali Srbije, temveč za spoznavanje kolonijalne politike in njenih učinkov sploh. To od industrijskega kapitalističnega interesa diktirano politiko je stališče madjarskih magnatov le podpiralo.

Srbija je dobivala pri sklepanju trgovinskih pogodb in pri njih izvajanju vedno pod rebrca. Njena zadrega je neprenehoma naraščala. Naposlled se je zdelo, da je na milost in nemilost izročena Avstriji. Kapitalizem dualne monarhije je že lahko računal, da bo morala Srbija za vsako

ceno sprejemati njegove pogoje, deloma že sedaj, še bolj pa takrat, kadar bo bosanski trg nasičen in morda preobložen.

Ko ni imela Srbija nikjer drugod prilike za eksport svojih zemljiških produktov, kakor v Avstrijo, je morala res sprejemati trgovske pogodbe takorekoč po diktatu Avstrije. Ni ji ni pomagalo; tudi če je Avstrija pod pretezo živinskih bolezni še bolj omejevala njen izvoz; tudi če je po aneksiji Bosne in Hercegovine obljubila Srbiji gospodarske ugodnosti, ako opusti demonstracije in agitacije proti aneksiji, pa je potem slovesno snedla svojo besedo in ji predložila še slabšo pogodbo, jo je Srbija morala podpisati, da si ohrani vsaj še zadno možnost trgovine.

ŠE KOLONIJALNA POLITIKA.

To politiko so v Srbiji imenovali kolonijalna. In ta označba nikakor ni neutemeljena ali celo smešna. Srbija je bila pojmenjena samostojna, neodvisna država. Imela je svojo vladu, svoje zakone in zakonodajstvo; ali gospodarsko je bila doimena Avstrije.

Ker so pa gospodarske razmere tisti fundament, na katerem se dviguje vsa stavba moderne družbe, ni mogla ta reč ostati brez vpliva na politiko. Država, ki je gospodarsko odvisna, more biti le po imenu politično neodvisna.

Pritisk Avstrije če je čutil bolj od dne do dne. Avstrijski poslanik v Beogradu ni bil le navaden zastopnik sosedne, formalno prijateljske države, ampak tudi košček gospodarja, ki je pogostoma prostovoljno dajal "dobre svete", pogostoma pa tudi moral biti vprašan zanje.

Ker pa ni imelo njegovo gospodarstvo očiščene značaja in ni mogel nastopati naravnost kot kralj v Srbiji, je moral igrati še drugo vlogo, da doseže cilje, ki jih je imela njegova vladna kot politična zastopnica kapitalističnega imperializma. Moral je biti namreč tudi špijon in intrigant. To je bilo obširno polje in politična zgodovina zadnjih desetletij nam pripoveduje, kako se je obdelavalo.

Kjer je mogoče iskati profite, se pa navadno najde več profitarjev. Kapitalistična družba ni ena enota; kapitalizem se loči po industrijah, po organizacijah, po deželah. Povsod vlada konkurenca in nezaupnost.

V Srbiji je Avstrija stikala za svojimi interesi. Stikala pa ni sama. Drug poslanik je v Beogradu zastopal na primer Rusijo, ki je tudi imela svoje imperialistične interese. Oba gentleman sta gledala drug drugemu na prste in se trudila, da odvedeta drug drugemu vodo in jo spejmeta na svoj ulin.

To je le še povečevalo zadrego Srbije in podvojevalo njeno odvisnost. Od te in od one strani se je enkrat pokazala ponujajoča dlan, drugič žugajoča pest. Pri vsakem političnem koraku se je morala vprašati: Kaj poreče ta? Kaj poreče oni? Vso svojo politiko je morala uravnavati po tujih interesih, vsa njena neodvisnost je pri tem postajala bolj in bolj fiktivna.

Bila je gospodarska — kolonija.

NEIZOGIBNE POSLEDICE.

Srbija je jako dober zgled, kam vodi te vrste kolonijalna politika. Ako se razpraska lupina in pogleda bolj v notranjost, se lahko spozna, da prihaja največ njenih notranjih homatij na račun teh zunanjih imperialističnih vplivov. Ministrstva so padala in stranke so se menjavale na gladi, ker ni mogla nobena postaviti interesov naroda v prvo vrsto. Tudi če bi imela ta namen in ga pri nastopu poskušala izvrševati, bi ga kmalu morala opustiti; kajti vsaka je kmalu občutila, da jo drže tuje roke za goltance.

Kralj Milan je bil orodje avstrijske politike. Naj se govori karkoli o demokratičnem sistemu Srbije, ki bi se gotovo vjemal z demokratičnim

duhom naroda; srbska zgodovina iz Milanove dobe je zgovoren dokaz, da nič ne pomaga demokratičnost naroda, če ne dopuščajo razmere, da bi se demokracija resnično uveljavila. Razmere, v katerih je živelo Srbija vsled vzrokov, ki smo jih spoznali, vsled kapitalističnega imperializma, segajočega s svojimi kremli po njej, so onemogočale faktično demokracijo.

Hrepenenje po njej je bilo v narodu. Silnejše razmere so ji nasprotovale. Iz tega so se morali porajali konflikti besni politični boji, zarote, atentati itd. Smešno je na primer misliti, da je bil atentat na Aleksandra in njegovo ženo le zato uprizorjen, ker se je poročil baje proti volji naroda, to se pravi, ker je morala njegove žene razburjati narod. O morali na kraljevskih dvorih ni vredno preveč govoriti in Srbi so imeli pred Aleksandrom svojega Milana. Draga Mašin je bila preteza. Atentat je bil pa političen, in politika, ki ga je provocirala, je imela svoje korenine v označeni odvisnosti Srbije.

TLAK IN PROTITLAK.

Tak položaj požene v obup lahko posameznika, vlade in narode. Srbija je bila v obupnem položaju. In med ljudstvom je zija obup iz vsakega kota.

Kaj bo iz dežele, če se razmerje ne izpremeni?

Avstrija zapira meje, a kamorkoli se obrneš, naletiš zopet na meje. Avstrijske pesti bi se bilo le tedaj mogoče rešiti, ako bi se odprla pot za izvoz na kakšno drugo stran. Ali kam? Kako?

Če bi se prišlo do morja. Srbija pa nima morja. Nad Egejskim morjem vlada Turčija, nad Jadranskim deloma Avstrija, deloma Turčija.

Z barantijo se tukaj nič ne doseže. Ako hočeš dobiti luke, ki jih ima drugi, mu jih moraš vzeti. To se imenuje vojna.

Če bi Srbija dobila morski izhod, bi si lahko oddahnila. Govejne živine, prešičev, žita potrebujejo tudi drugod, ne le v Avstriji. Ako se realizira trgovina s kakšno drugo deželo, pade gospodarska nadvlada Avstrije in s tem izgine politična odvisnost. Srbija postane res svobodna dežela in si mora vsaj svoje notranje življenje urediti po svojih željah.

Toda vojna! Le z vojno se doseže tak cilj. Greh? Zločin? Kaj vprašuje kapitalizem po tem? Kaj grize imperializem vest ob takih mislih? Tukaj pa gre za življenjske interese dežele. Torej se ne govori o grehu in zločinu; le pretezo je treba dobiti, da se početje formalno opraviči.

Z Avstrijo, ki ima morje, se ne more pričeti tak boj, ker bi bil preveč neenak. Ostaja Turčija, bolni mož. Z njo imajo tudi sosedni račune; mogoča bi bila torej koalicija. Njena posest se že deli: Avstrija je pričela z Bosno in Hercegovino, Italija nadaljevala s Tripolitanijo, in če ne pridejo k delitvi Balkanci, jih prehitijo kdo drugi.

Za vojno s Turčijo se lahko navedajo nacionalni razlogi; ona zatira pod njeno vladno zaostale Srbe, Bolgare, Grke. Vojna se vodi za njih osvoboditev. Tudi kulturni razlogi se lahko spravijo na dan; reakcionarna je, brutalna in nesposobna za uvedbo in vzdrževanje reda. Masakriranje kristjanov je še vedno vsakdanji dogodek.

Vse to so bili lepi vzroki. Toda — Srbija je hotela priti do morja, ker je bila stisnjena od tujega kapitalizma.

Ko je po zmagah balkanskih zaveznikov Avstrija protestirala proti "srbskemu koridorju" skozi Albanijo in je bila Srbija zopet pahnjena od Jadranskega morja, ko je izgledalo, da postane povečana Srbija le povečana avstrijska kolonija, je obrnila svoj pogled k Egejskemu morju, izpremenila svoje zahteve napram Bolgarski, in zunanje intrige so se pomagale, da je prvi balkanski vojni sledila druga — med zavezniki samimi. (Dalje prihodnjik.)

moč, da je služila kapitalističnim interesom z varstvom in z razširjanjem prometnih potov, s pridobivanjem in vzdrževanjem zamorskih kolonij, z vojnami proti konkurajočim trgovskim državam.

Naši gospodarski abecedniki nam pripovedujejo, da je izvir kapitala v varčevanju. Mi smo se pa naučili spoznavati povsem druge vire kapitala. Največ bogastva kapitalističnih narodov pohaja iz kolonijalne politike, to je iz ropanja v tujih deželah, iz pomorskega ropanja, iz kontrabantarije, iz trgovine s sužnji in iz trgovskih vojn. Zgodovina teh narodov nam podaja sem do naših časov dovolj primerov takšnih metod, kako se kapital "privarči". In državna pomoč se je pokazala kot jako sredstvo za pospeševanje tega "varčevanja."

Nova odkritja in nova morska pota niso prinesla samo velikih bogastev za trgovce, ampak so tudi razširila odjemalski trg za industrijo ob morju se nahajajočih držav, zlasti za industrijo Anglije, ki se je povzpela za gospodarico morja. Rokodelstvo ni bilo več v stanu zadostiti vsem tem, tako naglo in tako silno naraščajočim potrebam trga. Prodaja na veliko je potrebovala produkcije, ki se je povsem ravnala po njegovih potrebah, to se pravi, ki je bila popolnoma odvisna od trgovcev.

Trgovcem je bilo glavno do tega, da izvajajo razširjenim trgom odgovarjajoče proizvajanje na veliko sam; oni so imeli tudi potrebna denarna sredstva, da so mogli v potrebnem obsegu nakupiti vse, česar je bilo za proizvajanje potreba n. pr. surovine, orodja, delavce, delavno moč — ali odkod jo vzeti? Sužnjec, katere se je moglo poprej kupiti, ni bilo v Evropi nič več. Delavec

pa, ki je sam posestnik svojih lastnih proizvodnih sredstev, ali ki je član rodbine, posedujoče potrebna proizvodna sredstva, ne proda svoje delovne moči. Rajši dela zase in za svojo rodbino, da ostane plod njegovega dela njemu samemu ali njegovi rodbini. On proda plod svojega dela, ne pa svoje delovne moči. Bodi tu omenjeno, da se je varovati izraza: prodaja dela. Delo, delavnost se ne more prodati. Beseda delo se pa navadno ne rabi le za označenje delavnosti, ampak tudi za označenje uspeha te delavnosti, t. j. ploda dela in za označenje moči, ki se izraža v delavnosti, t. j. za označenje delovne moči. Uporabljanje besede "delo" v gorenjem pomenu omogoča onim ekonomom, ki hočejo delavce in malomeščanske sloje (male obrtnike) obdržati v nejasnosti o njih razmerah, da zamenjavajo najrazličnejše stvari drugo z drugo in jih med seboj enačijo. Za to je treba tem gospodom dobro na prste gledati.

Povrnilno se nazaj k našemu trgovcu, katerega smo zapustili pri iskanju delavcev. Z lastniki malih podjetij in z njihovimi družinami ni nič. Trgovci mora iskati delavce, ki ne posedujejo nobenih proizvodnih sredstev, ki ne posedujejo ničesar drugega kot svoje delavne moči, katere so prisiljeni prodati, da morejo živeti. Kakor smo videli, je razvoj produkcije blaga in zasebnega premoženja take nemaniče že poročil, kakor smo videli. Spočetka jih je bilo le malo, pa še večina teh, ki niso živeli v družinskem krogu ali v gospodarskih podjetjih, je obstajala iz nezmožnosti za delo, iz pohabljenosti, bolnikov, starikov ali pa iz lenuhov, potepuhov in sleparjev. Število onih delavcev, ki bi bili neposedujoči in popolnoma značiji za delo, je bilo zelo majhno. Ali dobrotna usoda je že poskrbela, da so

postale velike množice delavcev brez posesti in da so jih vrgli na cesto baš v onem času, ko je bilo največ povpraševanja po brezposestnih delavcih. In bogatim trgovcem jih je potreba bilo le pobrati in uporabljati.

Tudi to je bila posledica proizvajanja blaga. Razširjanje tržišč za umestno industrijo je vplivalo na kmetstvo gospodarstvo. V mestih je raslo povpraševanje (potreba) po živini, in tudi po surovinah, po lesu, volni, predivu, barvilih itd. In kmetiško proizvajanje je postajalo čim dalje bolj proizvajanje blaga, proizvajanje za prodajo.

Kmet je dobil denar v roke. In to je bila njegova nesreča, kajti to je dražilo grabežljivost njegovih izkoriščevalcev, graščakov in knezov. Toliko časa, dokler je njegov prebitek bil izključno v naravnih (v pridelkih), so mu jemali le toliko, kolikor so mogli použiti. Denar se pa more vedno rabiti, čim več ga je, tem bolje je. Čim bolj se je odjemalski krog za kmeta razširil, čim več denarja je dobival za svoje blago, tem bolj se je drli graščaki in knezi, tem više so stopali njegovi davki in davščine.

Kmalu že niso bili gospodje več zadovoljni s prebitkom, katerega je kmetovo delo dajalo nad njegovo potrebo; oni so izsilili od kmeta čim dalje več tudi od najpotrebnejšega. Nič čudnega ni potem, da se je lovalo kmetov obupanje in da je marsikateri, zlasti ko so bili vsi poskusi upora v kmetiskih bojih zaman, zapustil svoj imetek in si poiskal zavetišča v mestu.

Temu se je pa pridružila še druga okoliščina. Med tem ko je v mestih vsled razširjenja odjemalskega kroga nastala potreba po industrijskem proizvajanju na veliko, je na kmetih vzraščala (Konec na 8. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA



PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 18. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državni Pen.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
 PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
 TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
 POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrič, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
 BLAGAJNIK: Josip Zele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
 POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
 2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
 3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POBOTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavriš, box 5, Yukon, Pa.
 2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
 3. porotnik: Anton Welby, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI EDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
 Ivan Gračner, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
 Stelan Zabrie, Conemaugh, Pa.
 Ivan Suhadilnik, Box 253, South Fork, Pa.
 Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
 Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom Poštne, Expressni, ali Bančni denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovijo: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznani uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

SPREMEMBE PRI KRAJEVNIH DRUŠTVIH S. D. P. Z.

v mesecu novembru 1917.

K dr. št. 1. Jožefa Zgone, cert. 6339 otr. odd.
 K dr. št. 5. Urošević Margereta, cert. 6347 otr. odd.
 K dr. št. 14. Stiš Miloš, cert. 6343 1. odd. Tadej Frank, cert. 6344 1. odd.
 K dr. št. 22. Sleva Jožef, cert. 6328 1. odd.
 K dr. št. 29. Weršnik Ivan, cert. 6329 1. odd.
 K dr. št. 32. March Anton, cert. 6341 1. odd.
 K dr. št. 34. Jane Peter, cert. 6340 otr. odd.
 K dr. št. 36. Harish Jakob, cert. 6323 1. odd. Zagne Stefan, cert. 6348.
 Zagne Mary, cert. 6349. Zagne Anna, cert. 6350. Mršnik Mary, cert. 6351, vse v otroš. oddelku.
 K dr. št. 40. Povirk Victor, cert. 6334. Povirk Ivan, cert. 6335. Povirk Franc, cert. 6336. Povirk Marija, cert. 6337, vsi v otroš. odd.
 K dr. št. 45. Jakob Bregar, cert. 6332 1. odd.
 K dr. št. 60. Troha Frank, cert. 6327 1. odd. Skerl Franc, cert. 6353.
 Dolene Josip, cert. 6334. oba v otroš. odd.
 K dr. št. 62. Škerjanec Rozalija, cert. 6345 4. odd. Jutovec Franciška, cert. 6346 1. odd.
 K dr. št. 64. Schoster Ivan, cert. 6326 1. odd. Alojzij Marr, cert. 6357.
 4. odd. Roza Klasine, cert. 6355 1. odd. Frank Hren, cert. 6356 1. odd.
 K dr. št. 73. Maren Jakob, cert. 6330 1. odd.
 K dr. št. 74. Selan Frank, cert. 6342 1. odd.
 K dr. št. 78. Juko Jakob, cert. 6331 1. odd. Anton Zore, cert. 6332 4. odd.
 K dr. št. 79. Szepak Gregor, cert. 6333 1. odd.
 K dr. št. 81. Urbančič Frank, cert. 6323. otroš. odd. Memanič Ivan, cert. 6324 1. odd.

Suspendirani:

Pri dr. št. 3. Lučič Matija, cert. 5734.
 Pri dr. št. 9. Panšek Martin, cert. 4445.
 Pri dr. št. 19. Andreja Ivan, cert. 4705.
 Pri dr. št. 15. Metelko Ivan, cert. 5636.
 Pri dr. št. 23. Ivan Tifolt, cert. 618. Frank Lazar, cert. 4771. David Spoljarič, cert. 6327.
 Pri dr. št. 25. Ivan Jelovčan, cert. 2619.
 Pri dr. št. 26. Mary Juric, cert. 5352. Sinčur Jacob, cert. 5429. Sauri Fr., cert. 256.
 Pri dr. št. 27. Ivan Stremfelj, cert. 1138.
 Pri dr. št. 33. Josip Klemenčič, cert. 1941. Frank Cirar, cert. 3505.
 Pri dr. št. 35. Andrej Bombač, cert. 1159.
 Pri dr. št. 37. Andrej Klančnik, cert. 5354.
 Pri dr. št. 38. Ivan Mrzel, cert. 2053. Ivan Orakovs, cert. 3648. Mary Orakovs, cert. 6170. Anton Prijatelj, cert. 2889. Anton Bolicky, cert. 6106.
 Pri dr. št. 41. Legan Ivan, cert. 4485. Lavrentič Ivan, cert. 5129. Horvat Ant., cert. 5052.
 Pri dr. št. 42. Josip Žitnik, cert. 1797.
 Pri dr. št. 49. Roza Gregorič, cert. 3696. Frances Barle, cert. 5158. Mary Rangus, cert. 3496. Anna Volk, cert. 5377. Ursula Gorišek, cert. 3085.
 Pri dr. št. 51. Pinčelič Ivan, cert. 1747. Telč Alojzij, cert. 3265. Telč Mihael, cert. 4543. Ussai Ivan, cert. 4983.
 Pri dr. št. 56. Josip Cernkovič, cert. 5044. Alojzij Rolih, cert. 5312. Krotec Zofija, cert. 4589. Zepuhar Franciška, cert. 2987. Louis Bolih, e. 5716. (otr.)
 Pri dr. št. 59. Gabriel Kojar, cert. 3706. Filip Jare, cert. 4316. Fabijan Bešek, cert. 2732.
 Pri dr. št. 60. Jožef Kristan, cert. 6155.
 Pri dr. št. 61. Anton Hotinjec, cert. 4483. Helena Unetič, cert. 4790.
 Pri dr. št. 62. Šestak Jožefa, cert. 4830. Hrovatin Mary, cert. 4712. Halapia Eliza, cert. 5156. Pikš Mary, cert. 5699. Lubi Mary, cert. 4008. Petelin Mary, cert. 2890. Jereb Jožefa, cert. 5098. Bašnik Mary, cert. 3115.
 Pri dr. št. 64. Sem Ivan, cert. 3296. Dvoršek Jurij, cert. 5701. Zkok Ivan, cert. 5770. Leo Horvat, cert. 5704. Ivana Viher, cert. 5771. Frank Lah, cert. 5610.
 Pri dr. št. 65. Jeršin Frank, cert. 5898.
 Pri dr. št. 68. Martin Noe, cert. 5248.
 Pri dr. št. 70. Sturma Peter, cert. 5567.
 Pri dr. št. 71. Brižan Martin, cert. 4505. F. Ružič, cert. 4506. Vlah Josip, cert. 3747.
 Pri dr. št. 73. Poržaj Ferdinand, cert. 5411.
 Pri dr. št. 82. Ivan Goršek, cert. 548.
 Pri dr. št. 87. Josip Milanič, cert. 5948.
 Pri dr. št. 43. Braniselj Franc, cert. 1718.

Ortani:

Pri dr. št. 4. Perčič Franc, cert. 3091.
 Pri dr. št. 5. Vidak Peter, cert. 5261.
 Pri dr. št. 14. Bogus Peter, cert. 5537.
 Pri dr. št. 35. Alojzij Jevnikar, cert. 4044.
 Pri dr. št. 62. Škufca Jenne, cert. 4781. Mary Prudič, cert. 6043. Petrea Fani, cert. 5193.
 Pri dr. št. 64. Gerdene Josip, cert. 5011. Cabičar Roza, cert. 5702. Potisek Ivan, cert. 5533. Cabičar Helena, cert. 5703. Ritonja Josip, cert. 4615.
 Pri dr. št. 68. Gračnar Valentin, cert. 5709.

Nazaj sprejeti:

Pri dr. št. 1. Bony Pavliček, cert. 5370. Ivan Krevs, cert. 4938.
 Pri dr. št. 3. Jurinč Ivan, cert. 5270. Količ Anton, cert. 5271. Vugrinec Mijo, cert. 5395.
 Pri dr. št. 4. Andrej Ferfila, cert. 3231.
 Pri dr. št. 9. Andrej Dobnikar, cert. 2920.
 Pri dr. št. 23. Kocijan Frank, cert. 4942.
 Pri dr. št. 27. Jankovec Anton, cert. 3312. Černe Josip, cert. 3008.
 Pri dr. št. 33. Očepek Frank, cert. 1940.
 Pri dr. št. 38. Rebits John, cert. 5432. Ivan Stermole, cert. 1329. Grum Frank, cert. 3168. Urbančič Josip, cert. 6111.
 Pri dr. št. 42. Perovšek Frank, cert. 4102. Gluš Ivan, cert. 4468.

Pri dr. št. 45. Hrihar Ivan, cert. 1894.
 Pri dr. št. 49. Jožefa Fink, cert. 3902.
 Pri dr. št. 51. Klemenč Matija, cert. 3835.
 Pri dr. št. 55. Tašar Franc, cert. 3105.
 Pri dr. št. 56. Brožič Franciška, cert. 4107. Verček Alojzij, cert. 1455.
 Pri dr. št. 61. Rozalija Majdak, cert. 4069. Gabrilovič Jernej, cert. 4789.
 Mihael Šiller, cert. 4716.
 Pri dr. št. 62. Primozar Anna, cert. 3967. Vadal Anna, cert. 4428. Volk Julija, cert. 6205. Korber Mara, cert. 2810. Bricej Marija, cert. 5714. Kadune Marija, cert. 3790. Žagar Agnes, cert. 3207. Škok Agnes, cert. 5647. Erbežnik Anna, cert. 6243. Božič Anna, cert. 2804. Travnikar Ivana, cert. 4042.
 Pri dr. št. 64. Repovš Jos. e. 3945. Gmajner Stefan, e. 5379. Remšak Frank, e. 5676. Pavljč Mary, e. 3716. Škerbič Ivan, e. 4950. Jak. Paulič, e. 3144. Ivanka Bevec, e. 5768. Math Matko, e. 5997. Grabnar Gregor, e. 5996. Ritonja Vinc, e. 4819. Dragan Josip, e. 5747. Jerš Berglez, e. 4335. Roman Leskovič, e. 5995. Vinko Kmetec, e. 3837. Ivan Mejnas, e. 5998. Martin Sem, e. 3717. Jos. Shirek, e. 3156. Jos. Lalič, e. 5012. Avrelija Lalič, e. 5705.
 Pri dr. št. 70. Josip Negro, cert. 4732. Pečar Andrej, cert. 5679.
 Pri dr. št. 82. Matija Setina, cert. 2126.

Odstopili:

Od dr. št. 26. Frank Kosmač, cert. 5755.

Umrl:

Pri dr. št. 3. Chop Frank, cert. 5057.
 Pri dr. št. 4. Anton Hrsič, cert. 114.

Prestopili:

K dr. št. 1. Mohar Ludovik, cert. 5722, od dr. št. 11.
 K dr. št. 3. Berdon Ivan, cert. 4749, od dr. št. 64.
 K dr. št. 13. Kopriva Stefan, cert. 3486, od dr. št. 70. Ivan Blatnik, cert. 2115, od dr. št. 50.
 K dr. št. 18. Ivan Rednak, cert. 4161, od dr. št. 64. Turk Stefan, e. 5828, od društva št. 39.
 K dr. št. 34. Frank Jelovčan, cert. 1075, od dr. št. 70.
 K dr. št. 39. Ignac Golobič, cert. 1374, od dr. št. 34.
 K dr. št. 47. Svetlik Tomaž, cert. 5843, od dr. št. 44.
 K dr. št. 53. Bašelj Gasper, cert. 5523, od dr. št. 47.
 K dr. št. 56. Luiggi Kvedra, cert. 5320, od dr. št. 9. Anton Beluž, cert. 5783, od dr. št. 34.
 K dr. št. 62. Josipina Kukac, cert. 4979, od dr. št. 56.
 K dr. št. 70. Josip Bršar, cert. 5524, od dr. št. 13. Jožef Petrič, cert. 5452, od dr. št. 56.
 K dr. št. 81. Serek Josip, cert. 3082, od dr. št. 4. Andrej Ferfila, cert. 3231, od dr. št. 4. Frank Rupnik, cert. 4452, od dr. št. 75.
 K dr. št. 82. Leo Marela, cert. 3772, od dr. št. 15. Ivan Sprug, cert. 2953, od društva št. 19.
 K dr. št. 86. Barvar Jakob, cert. 2268, od dr. št. 38. Andrej Belak, cert. 551, od društva št. 82.
 K dr. št. 91. Janković Frank, cert. 4103, od dr. št. 15.

BLAŽ NOVAK, tajnik S. D. P. Z.

MESEČNO POROČILO S. D. P. Z.

za mesec november 1917.

o finančnem poslovanju med krajevnimi društvi in glavnim uradom.

Društvo št.	vplačano	izplačano
1.	241.78	22.00
2.	58.19	49.00
3.	103.44	20.00
4.	98.74	55.00
5.	86.80	
6.	14.64	
7.	68.51	14.00
8.	23.80	
9.	54.00	63.00
10.	107.91	29.00
11.	93.75	8.00
12.	36.41	30.00
13.	114.50	69.00
14.	77.87	59.00
15.	111.88	27.00
16.	30.35	42.00
17.	13.41	58.00
18.	46.45	
19.	10.78	10.00
20.	29.10	
*21.	36.89	
22.		
23.	212.30	224.00
24.	34.15	
25.	98.19	
26.	90.92	
27.	33.51	
28.	51.75	
29.	70.16	
30.		53.00
31.	14.14	
32.	30.06	
33.	29.06	
34.	79.88	
35.	81.71	66.00
36.	82.88	
37.	56.31	28.00
38.	109.68	97.00
*39.	128.03	52.00
40.	57.95	
41.	102.45	106.00
42.	77.90	
*43.	32.41	59.00
44.	35.81	
45.	39.64	
46.	16.45	
47.	37.77	33.00
*48.	73.23	49.00
49.	78.66	30.00
50.	58.03	54.00
51.	8.41	551.00
52.	8.41	
53.	19.28	
54.	16.81	33.00
55.	17.83	
56.	140.33	
57.	27.81	
58.	30.91	
59.		
60.	78.06	
61.	54.00	
62.		53.00
63.	15.42	55.00
64.		
65.	14.86	
66.		8.00
67.	53.72	24.00
68.	42.08	
69.	71.34	27.00
70.	53.44	30.00
71.	69.02	
72.	68.42	
*73.	88.57	
74.	39.68	
75.	22.55	
76.	22.34	
*77.	14.31	
78.	22.66	20.00
79.	91.78	49.00
80.	26.00	
81.	58.13	54.00
82.	32.58	18.00
83.		
*84.	53.61	122.00
85.	14.90	
86.	29.36	
87.	20.70	27.00
88.	18.31	
89.		
91.	33.12	
Skupaj.	\$4,575.35	\$2,494.00

Opomba: Društva brez navedene vozte vplačila niso vplačila prispevkov za mesec november, do koncem meseca novembra.

*Navedena vošta vplačila znači v mesecu novembru prejete prispevke za mesec oktober.

**Navedena vošta vplačila znači v mesecu novembru prejete prispevke za mesec oktober in november.

BLAŽ NOVAK, tajnik.

Dopisi.

Detroit, Mich.

Sporočiti moram čitateljem "Proletarca" nekatere reči, ki se tičejo tukajšnjega slovenskega socialističnega kluba št. 114 in socialističnega gibanja sploh. Oziraje se na zapreke, ki jih poraja doba, ko vre ves svet, lahko pravimo, da dobro napredujemo. Da podamo svojim članom več užitka in da zbudimo tudi več zanimanja med slovenskim občinstvom, prireja naš klub že nekaj časa vsak četrtek zvečer predavanja o zanimivih in važnih vprašanjih, kjer govori večinoma naš sodrug Joško Očen. V bodoče pojdemo s tem bolj na široko polje; izdajali bomo letake, da bo vsak Slovenec v Detroitu lahko vedel o naših predavanjih in se jih udeležil.

Omeniti moram afero, ki jo je izzvalo nekoliko zgagarjev v hrvatsko-srbskem klubu št. 61, proti našemu klubu. Ako bi hotel pojasniti vse intrige, ki so jih snovali dotični spletarji, bi to vzelo vse preveč Proletarčevega prostora; gledal bom torej, da se omejim kolikor mogoče na kratko.

Pričela se je stvar takrat, ko so nekateri fanatiki zahtevali to, kar sami v svoji kratkovidnosti imenujejo "očiščenje naše zveze," namreč da bi se meni nič tebi nič pometali iz zveze sdrugi, ki so zanje in sploh za socializem stali več od vseh kričarjev, med njimi tudi taki, ki jih lahko imenujemo očete Jugoslovanske socialistične zveze. Neka iniciativa, ki je to zahtevala, je umrla, kakor se je porodila; podobna je bila zrnu, ki pade na skalnata tla. Zmislili so se šele potem, da polje ni bilo pogojeno.

Dobili so pa zopet zrno in so pripravili gnoj za plod. Sodrugi Kirin, ki je delegat kluba št. 61 v City centrali za Wayne Co., Detroit, Mich., je v tej korporaciji začel metati gnoj, kazoč, kakšno malo razume socialistično gibanje sploh in naloge J. S. Z. posebej. Tožil je, da so v Zvezi člani, ki jih je treba pometati iz stranke, češ da so napravili "kompromis z buržvazijo," da so "patrioti," "militaristi" itd. Denunciral je Proletarca, slovensko sekcijo sploh, zlasti pa sodruga okrog našega glasila. Na vsak način je hotel prepričati angleške sodruge, da smo se "prodali buržvaziji." Dokazati pa je hotel to s tem, da zastopata Proletarec in Prosveta akcijo Slovenskega Republičanskega Združenja.

Omenim naj, da ima klub št. 61 pravico do desetih delegatov v City centrali; začel pa je to ostudno akcijo Kirin sam. Ne bom preiskoval, pod čigavim vplivom. Podobne napade smo čitali v R. S. Sodrugi Milan Kirin je torej zahteval, da se od njega opljuvani slovenski člani pomečejo iz stranke.

Kot delegat kluba št. 114 v City centrali sem poročal na klubovi seji, kakšen manever je sprožil Milan Kirin — prav v času, ko je bilo v teku glasovanje za avtonomno sekcijo.

Ker sem eden tistih članov, ki so bili ustanovitelji našega kluba in poznam njegovo zgodovino, mi je bilo naloženo, da izdelam resolucijo za delegacijo City centrale, ki bi pojasnila našo akcijo in delo tožnikov članov J. S. Z., kar sem tudi storil. Dne 24. septembra sem predložil delegaciji resolucijo z zahtevom, da se preiščejo Kirinove tožbe. Toda delegaciji je bilo od Kirina že precej peska natrosenega v oči in prvič je bila resolucija odklonjena.

To je povzročilo Kirinovo korajž, da je začel še z besnejšimi napadi. Vsled tega sem predložil resolucijo na drugem sestanku, katerega se je udeležilo večje število delegatov. Spoznali so, da je treba preiskati stvar. Izvolil se je v ta namen iz City centrale odbor petih članov.

pet za zagovor, ki naj pridejo s centralo do zaključka. To se je zgodilo.

Za preiskavo je imel odbor pet sestankov; bila je torej dovolj temeljita. Od tožiteljev ni bilo na nobeni seji več kakor dva, dočim so se trije molče umaknili, kar precej jasno kaže, da ni akcija izhajala od članstva kluba 61, temveč res le od par hujskačev in najbrže po navodilu, o katerem si lahko mislimo; odkod je prišlo. Odbor za zagovor je bil precej točen.

En sestanek je imel odbor City centrale sam, da je formuliral zaključni predlog. Razum ustnjenih tožb so mu bili na razpolago izrezki iz Proletarca in Prosvete, s katerimi je Kirin hotel podpreti svoje denunciacije.

Ali nas je City centrala obsodila na vislice?

No, resolucija, ki jo je imela centrala na četrtem sestanku že izdelano, izreka vse kaj drugega, kakor so tožniki želeli.

Preiskovalni odbor pravi, da spoznava, da ne zadevajo nasprotja med obema frakcijama v J. S. Z. socializma, ampak so le individualnega značaja. Pač pa trpi razvoj socializma, če se zaradi tega vodijo tožbe in prikanje. Zato naj se v bodoče skuša, da se rešijo taki nesporazumi v J. S. Z. sami. Resolucija tudi pravi, da ni socialistično dajati sodrugom primke (kakor so nam jih dajali s "socialpatrioti," "puškarni" itd.) Glavni princip naj bu, da smo združeni za veliko delo kooperativne socialistične družbe.

Ta zaključek je bil sprejet z vsemi glasovi proti dvema našim nasprotnikom. Ker je pa večina podpisala, da odobrava ta sklep, sta jo potem tudi ona dva podpisala.

Dne 18. novembra sta kluba št. 61 in 114 soglasno sprejela zaključek.

Podali smo se v preiskavo mirne duše, ker se zavedamo, da ni v našem delu ničesar, kar bi nasprotovalo socializmu in ga s socialističnega stališča lahko zagovarjamo pred vsakim forumom. Kdor je pa še dvomil, ima sedaj potrdilo, da ni delo za S. R. Z. nikakor v nasprotju s socialističnimi načeli. Razume se, da mora vsak socialist pri tem varovati principielno stališče, česar pa nikdar nismo opustili.

Toliko za danes.

Želim obilo uspeha Proletarcu in sploh J. S. Z., enako pa tudi S. R. Z. Za to združeni imamo tukaj še izvoljene štiri lokalne zastopnike in sicer dva od soc. kluba št. 114 in dva od društva Detroiti Slovenci št. 121 S. N. P. J. Propaganda se vrši.

S soc. pozdravom

Thos. Petrich.

Collinwood, O.

Vsak rojak tukajšnje slovenske naselbine, kateri kolikolič opazuje javnost, z veseljem opaža, da se tudi slovenski narod vedno bolj in bolj zaveda položaja, v katerem se nahajamo. To nam pričajo razna slov. napredna društva in njihov napredek. Zato nam pričajo shodi, ki so bili prirejani za volilno propagando, ter shod slovensko republičanskega združenja, katerega namen je bil, da apelira na vsa collinwoodska društva, da izvolijo od vsakega društva po dva delegata, ter tako organizirajo lokalni odbor, katerega namen naj bi bil, da pridobiva denarna sredstva za potrebno propagando, bodisi da priredi kako veselico ali na kak drug način podpira to idejo.

Dne 18. novembra je priredil S. Soc. Klub št. 49 igro "Grobovi bodo izpregovorili." Tam, kjer je pred kratkim časom stal mračni hram božji, je sedaj prostrana dvorana; v zakristiji, kjer je prej duhovnik oblačil skrivnostna oblačila, sedaj izborna služba laičnim in žejnim v okrepčilo. Na odru, kjer je prej mašnik pel misere nobis smo slišali pevski zbor Zarja, ki je pel soc. himno, kater

Beja dne 17. avgusta 1917.

Navzoči so Babich, Horvat, Godina, Dimich, Sekulich, Petrich, Šaus, Jurinich.

Predseduje Godina.

Petrich pojasnjuje, da se je vršila konferenca s Čehi in Slovaki, da se pa ni moglo nič rešiti glede pošiljanja delegata v Stockholm in Petrograd, ker o tem niso bili informirani zunanji člani gl. odbora. Sporazumno se je na tej konferenci sklenilo, da tajnik J. S. Z. piše vnanjim delegatom in naznani, naj izjavijo svoje mnenje pisanimi potomi, na kar skliče sejo gl. odbora. Danes — pravi je ta seja, in tukaj su odgovori od članov vnanjega odbora o tej zadevi. Strinjajo se, da se pošlje delegat, sodr. Kaueich, proti so Hinich in Kirin; Babich je navzoč.

Po daljši debati, katere se udeležijo Horvat, Godina, Šaus, Dimich in Petrich, glasujejo: da se ne pošlje: Babich, Horvat, Hinich, Jurinich, Kirin, Maurich in izklič; da se pošlje: Dimich, Petrich, Šaus, Godina. Kaueich in Sekulich. Izvolijo torej propade.

Vred tega izjavijo slov. članovi gl. odbora, da se ta zadeva prepusti njim. Po daljši debati propade tudi ta predlog, kakor gornji s sedmimi proti šestimi glasovom.

Z ozirom na oglaš zveze v kolerajih, ki jih izdala Proletarec in Rad. Straža, se zaključilo, da se da v vsak kolebar oglaš v znesku \$15.00.

Zaključek seje.

Frank Maurich, zapisnikar.

Beja dne 13. oktobra 1917.

Navzoči so Šaus, Godina, Žikich, Babich, Horvat, Maurich, Hinich in Kirin. Od nadzornikov so navzoči Dimich, Zaje, Sekulich in Jurinich. Od urednikov je navzoč Kristan.

Predseduje Žikich.

aZpisniki zadnje seje se prečitajo in vamejo s popravki na znanje. Zapisniki zadnje seje se prečitajo in izročijo listom za objavo. Glede Stepicha, ki zastopa konf. odbor št. 4, a nima to zadevne pooblastila se zaključilo, da se mu mandat prizna, o organizacijam pa, ki jih zastopa, se piše če je res pooblaščen. Kokotovichu ki predloži zastopništvo konf. odbora št. 3, se na podlagi tega ker sta bila na konf. odboru zastopani izmed štirih samo dve organizacije, se mandat odkloni.

Gl. tajnik poroča, da je prišlo zopet nekaj resolucij in protestov glede iniciative z ozirom na delitev zveze v avtonomne sekcije, kakor tudi nekaj drugih, ki ta korak odobravajo. Gl. odbor zaključilo, da se sedaj ko je na dnevnem redu glasovanje ne vpošteva nobena resolucija, ker imajo člani sedaj priliko odločiti, kar hočejo potem glasovnice. Vred tega se vse tozadevne resolucije odlože.

Poročilo kluba št. 140, kjer naznanjajo, da mora njih klub vsled razhoda članov prenehati s poslovanjem, se vzame na znanje.

Gl. tajnik poroča, da je bilo v mesecu juliju razpešanih 2,750, v mesecu avgustu 2,633 in v septembru 2,641 čl. znamk.

Nadzorni odbor poroča, da je pregledal zvezne knjige in račune in našel v redu. Računi se objavijo v glasilih.

Dalje poroča nadzorni odbor da je pregledaval knjige "R. S." in da je našel, da se v knjige zanaša poseben fond Radničke Straže, čisto ločen od ostalih prispevkov in da vsled tega ni smatral za dolžnost, pregledavati te svote, ker, se kakor izgleda ne vodijo kot skupen imetek.

Na vprašanje Godine, če smatrajo hrv. člani gl. odbora Stražo za zvezen imetek pravi Žikich, da spada Radnička Straža šele tedaj J. S. Z., če bi slučajno prenehala izhajati. Končno se zaključilo, ker ni v pravih nikjer rečeno da ima nadzorni odbor J. S. Z. pregledovati poslovne knjige glasil, da nadzorni odbor v bodoče ne pregledava več knjig.

Gl. tajnik je mnenja, da bi bilo v tem času, ko se od vseh strani pritiska na stranko, dobro poizvedeti če ne bi bile umestno inkorporirati J. S. Z. ali njen gospodarski oddelek. Po daljši razpravi, katere se udeležijo Godina, Horvat, Kirin in Žikich, se zaključilo da dobta Petrich in Sekulich tozadevne informacije.

Zaključek seje.

Frank Maurich, zapisnikar.

LISTU V PODPORO.

Jos. Oven, Detroit, Mich., \$2.00.—
Jos. Tičar, Lincoln, Ill., \$1.00.
Skupaj \$ 3.00
Zadnji izkaz 277.53

Vsega skupaj \$280.53

Ameriških

Družinskih Koledarjev ni več.

VSI SO RAZPRODANI!

Vsem tistim, kateri so jih zgodaj naročili, so odpisani. Mnogo večjih naročil smo odpovedali pisnim potomi, posameznim pa vrnili denar, oziroma poštne znamke. Prosimo, da če jih kdo

Zdravilo zoper kašelj.

Kedar potrebujete zdravilo zoper kašelj, tedaj potrebujete dobroga. Nikoli se nebojate, če zahtevate dobro preiskušeno in učinkovito zdravilo, znano kot

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balsam za pljuča). Ne rečite samo: "Želim nekaj za moj kašelj." Navadite se zahtevati zdravilo po njegovem poimenovanju, da se izognete nadomestitvam. Zadnjih 87 let je Severov Balsam za pljuča uspešno zdravil kašelj in prehlade in take bolezni, katerih prvi pojavi so kašelj, kot na pr. kašelj pri influenci, vnetju sapnika, oslovskem kašlju, hripavosti in vnetju grla. Isti je izvrsten za odrasle in otroke.

Cena 25 in 50 centov. — V lekarnah vsespovsod.

Severa's Cold and Grip Tablets

(Severove Tablete zoper prehlade in hriplo) so znane, da preprečujejo prehlad v najkrajšem času.

Severova družinska zdravila so naprodaj v lekarnah vsespovsod. Zahtevajte "Severov" po njihovem poimenovanju. Če jih ne morete dobiti v domači lekarni, naročite jih naravnost od

W. F. SEVERA CO.,
Cedar Rapids, Iowa

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonke, itd. Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta. Vsak človek mora paziti in hraniti, če le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi talar, ki ga date nastran, se lahko cenil kot temeljni kamen poslopja za katerim vami stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Znao do zrna pogleda: kamen na kamen palača". Najtežje je početi ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričneite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalogate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v namjem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

še ni prejel, in tudi ne dobil naznanila od nas, da jih ne moremo poslati, da naj gre dotičnik takoj do "ekspresne družbe", kjer jih bo gotovo dobil. V slučaju, da jih pa ne more dobiti, naj to nam takoj naznani.

Naznanjamo, da ako kdo ne more razprodati vseh koledarjev, kar jih je naročil, da naj iste takoj pošlje nazaj. Sprejemamo jih samo do 15. januarja 1918. Vsa koda ima torej dovolj časa, da jih razproda ali pošlje nazaj. Po tem datumu koledarjev več ne sprejememo, temveč za iste zahtevamo denar.

Upravišтво.

Najdaljši dan v Evropi ima mesto Reykavik na Islandiji. Tu se vesele kakor vobče na vsem otoku Islandiji belega dne, ki traja kar tri in pol meseca. Potem pride ob varangerskem fjordu na Norveškem ležeče mestecce Bardo, kjer imajo od 21. majnika pa do 22. junija neprestano dan. V švedskem obsejnem mestu Torrepnu traja najdaljši dan 21 ur in pol, najkrajši pa samo dve in pol ure. V Petrogradu in Tobolsku v Sibiriji traja najdaljši dan 19 ur, najkrajši pa samo 5 ur. V Stockholmnu in v Upsali je najdaljši dan 18 ur in pol, najkrajši pa 5 in pol ure dolg. V Londonu in v Berlinu pa traja najdaljši dan 17 in pol ure.

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša tepe povesti, koristne gospodarske in gospodarske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mišnih slovenskih pesnic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroče se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okoli ci pa na 6033 St. Clair ave.

Trinerjev zdravstveni koledar.

Bolj krasen, kot še kdaj poprej je novi Trinerjev stenski koledar za leto 1918. Velicasta slika Boginje zdravja, s zeliščnimi znesmi Trinerjevih zdravil v svojem naročju tvorijo središče, pet zgodovinskih slik ilustrira evolucijo zdravil in dve sliki kažejo moderno opremo Trinerjevega Keminega Laboratorija. Pošljite 10c za pokritev poštinih stroškov. Jos. Triner, izdelovalec Trinerjevega ameriškega zdravilnega grenkega vina in drugih zdravil. Jos. Triner, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv. 3x)

Z. Podpisal je kot posameznik, ne pa kot gl. tajnik, ker gl. odbor te zadeve ni imel pred seboj, ampak je prišla od zunaj. Mnenja je, da bi tako Izjavo morala sprejeti J. S. Z. že danaj. Kar je podpisal, je podpisal valed načel, ki so v Izjavi. Če to J. S. Z. ni naredila, ne more sedaj gl. odbor radi tega nikogar grajati. Izjava je prišla ne pričakovano, kakor pravi, od zunaj — in gl. odbor ne more diktirati zunanjim elementom, kaj smejo in ne smejo, dokler ne delajo korakov, ki so nasprotni načelom in delu socialistične stranke. Stališče, ki ga zavzemajo pri "R. S.", pravi, osvetljuje samo neplodnost in neaktivnost, kateri bi radi raztegnili tudi na slov. sekcijo.

Šaus pravi, da ni s svojim podpisom na izjavi ne le ničesar skrivil, ampak je storil svojo dolžnost.

Socialisti po vsem svetu se morajo zanimati za forme vladnih oblik. Ako razmere med Jugoslavlani niso zrele za socialistično republiko v celoti, je za republiko, kakršna je v danih razmerah mogoča. V Izjavi ni ničesar nesocialističnega, in v slučaju, da gl. odbor J. S. Z. smatra to za kaznjivo dejanje, da se on tem sklepom ne pokori in hoče, da zatožijo pred izvrševalnim odborom ameriške soc. stranke. Cvetkov podarja, da se socialisti ne smemo vti-kati v "visoko politiko". Šaus odgovarja, da če je tako, da moramo potem nenadoma odpoklicati vse socialiste, kateri so v političnih službah, pred vsem še kongresmana Mayer Londona, kakor tudi brisati in ignorirati vse volitve, ker to je vendar najvišja politika vsake konstitucionalne dežele.

Kristan pravi: Razumel bi to inkvizicijo, če bi obsegala izjavo Slovenskega Republičanskega Združenja le eno besedo, ki nasprotuje socializmu, ali pa če ne bi izrekala tega, kar je Jugoslov. Soc. Zveza že sama oficiočno označila za svojo zahtevo. Ko je sodrug Meyer London pozval potlačene narodnosti, da naznanijo kongresu svoje želje, je naša Zveza izdelala in vpsolala spomenico, ki izreka prav to, kar je v Izjavi S. R. Z. (Žikich: Nije, družo, mi smo tržili avtonomiju u Austro-Ugarskoj!)

Kristan: Ne, mi smo se potegnili za Jugoslovansko republiko. Prav jaz sem sem izdelal tisto spomenico in bom pač vedel, kaj sem pisal. Glavni odbor je odobril tisto spomenico, ki se nahaja sedaj v rekordni kongresnega odbora za zunanje zadeve. V njej izrečena načela se morajo torej smatrati za načela J. S. Z. in po teh načelih smo podpisali tudi izjavo S. R. Z. Nedosledni nismo mi, ampak tisti hrvaški člani, ki so pač teoretično odobrili spomenico, potem pa niso nikoli hoteli sliškati, da bi se tudi praktično kaj storilo za njena načela.

Jugoslovansko vprašanje je danes na dnevnem redu in naša dolžnost je, da storimo, kar nam je mogoče, za pravično rešitev. Socializem ima lahko nepopisno škodo, ako se reši to vprašanje valed pasivnosti na nedemokratski način. Ako nočejo hrvaški sodrugi sami nič storiti, vsaj nimajo pravice, da bi ovirali tiste, ki hočejo kaj storiti. Očita se nam, da smo napravili kompromis. To ni resnica, kajti kompromis pomeni pogodbo ali pobotanje, pri katerem vsak del kaj odneha; kompromis bi bil, če bi bili komu ljubljili, da opustimo kakšno točko socialističnega programa ali socialističnih načel. Kje je kaj takega v izjavi? Zavezali smo se, da bomo delali za jugoslovansko republiko — to je vse. To pa ni protisocialistično, ampak nasprotno je del praktičnega socializma. Da stranka ne obsoja sodelovanja z drugimi, dokler varujejo socialisti svoja načela, je razvidno iz tega, da sodelujejo soc. organizacije pri People's Council, ki ni socialistična institucija; Hillquit in drugi sodrugi pa nastopajo javno zanj. Za tisto zahtevo, ki jo izraža Izjava S. R. Z., delajo jugoslovanski socialisti v Evropi; mi to vemo in hrvaški sodrugi bi to lahko vedeli. Marx je označil jugoslovansko vprašanje za važen evropski problem in zahteval njega rešitev; bilo bi pač skrajno nedosledno, če se ne bi brigali zanj mi, ki smo najbolj prizadeali. Ko smo podpisali izjavo, smo vedeli, kaj delamo.

Cvetkov pravi, da so tam podpisali osebe, s katerimi je vodila slov. sekcija svojo bojno in da so trgovci in bankirji, s katerimi ne morejo imeti čl. gl. odbora nobenega posla. Ekonomoff pravi, da se to ne more smatrati za kompromis. Kompromis je nekaj, ako eden drugemu popusti na škodo enega ali drugega za dosego enega cilja. V tem slučaju pa ni nobena stranka ničesar žrtvovala, ampak vsak je podpisal izjavo za to, ker se je strinjal v načelu z vsebino. To se ne more imenovati kompromis.

Horvat je mnenja, da je to kompromis: istotako meni Hinich.

Kirin pravi, da bi bilo treba to stvar preštudirati. Ker se ne pride do nobenega zaključka, se preide na dnevn red ter se stvar odpre pod razno.

Nato se prečita zapisnik zadnje seje, ki se s popravki sprejme.

Dalje se čita inicijative in resolucije, v katerih se protestira proti nameri inicijative kluba št. 6, ki gre za tem, da se razdeli zveza v sekcije. Ker je dobila inicijativa kluba št. 6 samo 5 podpor, to je od klubov št. 165, 86, 147, 57, 104 — št. 56 ni bila dobrostoječa, se torej inicijativa ne uvaža.

Resolucije klubov št. 71, 59, 28, 53

Na 20, kjer se v nekaterih obsejajo postopanje upr. odbora "R. S." v drugih pa zahteva, da se skliče konferenca, in zopet v tretjih, da se izključijo člani, ki pišejo v "militarističnem duhu", se prečitajo in vamejo na znanje, med tem ko se resolucije klubov št. 11 in 60, ki niso pravilno predložene, ne uvažujejo.

Na predlog kluba št. 9, v Milwaukee, da se izključijo iz zveze sodr. Kristan zaradi njegovih "nesocialističnih" govorov in pisanja, se zaključilo, naj se klub ravna po pravilih in naj se pritoži na gl. porotni odbor.

Prečita se inicijativa kluba št. 131, podprta po konf. odboru št. 1 v Penna, v kateri se zahteva, da Proletarec preneha pisati v "militarističnem" duhu ter da postane last zveze, to je, da se izplačajo iz zvezne blagajne neizplačane delnice, ki jih imajo posamezniki. Žikich vprašuje, koliko je še neizplačanih delnic. Šaus pojasnjuje, da znašajo okrog \$210.00, nakar gl. tajnik prečita pismo, ki ga je dobil od tajnika Jugoslov. del. tisk. družbe, kjer vprašuje za to svoto, ker je bilo že prej enkrat zaključeno, da se po predložitvi tega ajp:prp:jzakljbgdo etaoin taoin taoin računa svota nakaže. B. Žikich je mnenja, da naj preden odobri gl. odbor ta račun, člani slov. upr. odbora in urednik odbora izjavijo, da list ne bo več zavzemal z ozirom na sedanjo vojno dosezanega stališča.

Kristan pravi, da je ta zahteva direktn korak od strani hrv. čl. gl. odbora in želje ured. R. S., da se cepimo, ker Proletarec in slov. člani gl. odbora ne odstopijo niti za las od sedanje taktike, o kateri so prepričani, da se ne vjema le z delom in položajem, ampak tudi z resničnimi interesi socializma. Enako izjavita Godina in Šaus.

Na to predlaga Šaus, naj se izpolni stara želja hrv. sodrugov in naj se izvoli odbor treh članov, ki naj pripravijo glasovnico v smislu, da se postavi Zveza na stališče avtonomnih sekcij.

Tajnik Petrich prečita resolucijo, ki jo je svoječasn sprejel klub št. 1 z ozirom na delitev Zveze. Šausov predlog se vjema s to resolucijo.

Končno se sprejme predlog s sedmimi proti štirim glasovi, da se to izvrši. Valed tega odloka poda sodr. Ekonomoff resignacijo kot član gl. odbora, nakar se zaključilo, da prevzame njegovo mesto Babich, ki je dobil iz države Indiane za njim največ glasov.

V odbor za izdelanje glasovnice, da se postavi Zveza na avtonomno stališče, so izvoljeni sodr. Kristan, Horvat in Žikich.

Dalje se zaključilo, da se vse resolucije in predlogi, tičeči se izključevanja in drugih korakov, odlože tako dolgo, dokler se ne izvrši glasovanje o predlogih, ki gredo na splošno glasovanje.

Ker je že pozno, se zaključilo, da se vrši prihodnja seja gl. odbora, ki ima pregledati glasovnico, preden gre na splošno glasovanje in rešiti korespondenco v navzočnosti članih članov gl. odbora in se tako prihrani za zunanje člane gl. odbora zvezni stroški.

Frank Maurich, zapisnikar.

Beja dne 27. julija 1917.

Navzoči so Sekulich, Maurich, Godina, Petrich, Šaus, Horvat Hinich Babich in Dimich. Predseduje Godina.

Tajnik Petrich prečita načrt za glasovnico ki mu jo je izročil sodr. Kristan, ki je prevzel nalogo, da jo uredi. Preide se na čitanje točke za točko, na kar se sprejmejo vse soglasno. Na predlog Šausa se zaključilo, da glasujejo člani o predlogih individualno, in da absolutna večina glasov odloči.

Pritožba glede Basaricha, ki meni, da ga je klub št. 165 po krivem izključil, se pošlje z vso zadevo vred, gl. porotnem odboru.

Inicijativa konf. odbora št. 1. glede načrta za zvezno tiskarno, se vzame na znanje in odloži tako dolgo, dokler ni končano splošno glasovanje glede avtonomnih sekcij.

Cita se dopis Česke in Slovaške Soc. Federacije glede načrta, da bi skupaj s Jugosl. Soc. Zvezo poslali v Stockholm in Petrograd delegata, ki bi zastopal stališče amer. Jugoslovancev, Čehov in Slovkov z ozirom na mirovne pogoje, vsled česar vabijo eksekutivno na skupno konferenco.

Naroča se gl. tajniku, naj se dogovori s tajniki omenjenih federacij, in naj nato skliče gl. odbor v Chicagu na konferenco.

Z ozirom na zadevo Slov. rep. zdržžezja, katere izjavo je prinesel Proletarec in je bila podpisana od slov. članov gl. odbora, pravi Horvat in Maurich, da nimajo pravice o tem razpravljati, ker da je to zadeva skupnega odbora. Petrich, Godina, Šaus in Sekulich trdijo, da lahko razpravljajo o vsaki zadevi. Končno se zaključilo, da so slovenski sodrugi odgovorni za vsako daljno delo glede tega gl. odbora. Proti temu sta Maurich in Horvat.

Prečita se dopis od "People's Councila", ki vabi za organiziranje propagande za mir in zahtevo izjave o mirovnih pogojih. To, se zaključilo, se prepusti upravnim odborom glasil.

Nadzorni odbor poroča, da je pregledal zvezne knjige in račune, in našel v redu. Račun se objavi v glasilih.

Frank Maurich, zapisnikar.

Stranka

Chicago, Ill.

Vsi člani Slov. soc. kluba šte. 1 se vabijo, da se gotovo udeležijo prihodnje seje dne 21. decembra t. l. Na dnevnem redu imamo zelo važne točke, ki se morajo rešiti. Obenem apeliramo na vse člane, naj prineso ali vrnejo neprodane vstupnice od zadnje veselice, da se more tako napraviti natančen račun.

Filip Godina, tajnik.

VABILO.

Yukon, Pa.

Sodrugi kluba šte. 171 J. S. Z. v Yukonu so vabljeni na redno mesečno sejo, ki bo dne 16. decembra ob 10. dopoldne v dvorani Združenih članov. Prosim, pridite vsi, ker je to letna seja in je tudi volitev uradnikov na dnevnem redu.

S soc. pozdravom

Frank Podlogar, tajnik.

Detroit, Mich.

Jug. soc. Klub 114 prireja vsak prvi ter tretji petek v mesecu predavanja.

Tema je znanstvena:

Iz geologije.

Dne 7. dec. Tema: "Teorije o zgodovini naše zemlje. Dne 21. dec. Tema: "Početak ter razvoj zemlje." Dne 4. jan. Tema "Evolucija človeka."

Predava sodr. Jos. Oven.

Predavanja bodo zanimiva; tej temi slede druge znanstvene kulturne, politične etc. Radi tega vabim vse sodruge in slov. občinstvo, da se predavanju udeležijo.

Predavanja se vrše v Delavskem domu 387 Ferry ave E.

Početek ob 8. zvečer. Vstop prost.

Organizator.

ZAPISNIKI SEJ EKSEKUTIVE J. S. Z.

Beja dne 14. julija 1917.

Navzoči so Sekulich, Maurich, Petrich, Godina, Šaus, Horvat, Kirin, Dimich, Ekonomoff, Kaueich, Hinich in B. Žikich. — Konferenčne odbore nastopata Lučič št. 1 in Stepich št. 3. Od urednikov sta navzoča Kristan od Proletarca, Cvetkov od Rad. Straže. Ker se čuti bojazan, da so važne reči na dnevnem redu in predsednik ne bi mogel glasovati, se sprejme soglasno predlog, da ima pri vseh predlogih glas tudi predsednik, nakar je izvoljen za predsednika Žikich, ki odpre sejo. Preden se preide na dnevni red, pravi, je treba prebrati Izjavo o Republičanskem združenju, ki je izšla v Proletarcu in ki so jo podpisali člani gl. odbora, urednik Proletarca in gl. tajnik, da se dožene, če imajo dotični sploh še pravico, da se udeležijo seje gl. odbora. Tajnik Petrich predlaga, da se to preloži pod točko razno, ker ima sam govoriti o tej stvari.

Ker je večina mnenja, da se to reši takoj, se odpre o zadevi razprava.

Žikich pravi, da je Izjava, tičeča se slov. rep. združenja, kompromis z Jugosl. buržvazijo, ker so podpisani poleg socialistov buržvazni elementi, s katerimi ne smejo imeti socialisti nič skupnega. Vprašuje podpisane čl. gl. odbora J. S. Z. in ured. Proletarca na kakšen način so podpisali izjavo.

Godina pravi, da sprejme vsi odgovornost za svoj podpis na izjavi Slovenskega Republičanskega Združenja in je pripravljen odgovorjati za to ne le sodrugom Hrvatom in glavnemu odboru, ampak tudi glavnemu odboru Socialističnega združenja. Skrajni čas je že, da bi se prenehalo s tiranijo, ki jo skuša izvrševati Radnička Straža s svojimi neosnovanimi in nesocialističnimi napadi in nekateri hrvaški sodrugi na sejah glavnega odbora. Hrvvaški sodrugi, ki so tako prepričani, da smo kršili principe in pravila Socialistične stranke, naj izjavijo iz tega logične konsekvence, pa naj obtožijo pri stranki. Če večkrat sem to zahteval, o hrvaški sodrugi so vedno odgovarjali: "Bomo že, bomo že." (Kirinov medklic: "Ne bojte se, družo, mi čemo to i uiniti.") Saj prav to zahtevamo. Godina protestira proti temu, da posegajo sodrugi, ki niso člani glavnega odbora, vmes in napadajo Slovence. Za izjavo Slovenskega Republičanskega Združenja stojimo, ker smo podpirali pravične reči.

Petrich pravi, da je Izjava čisto v soglasju z izjavo, ki jo je sprejela konferenca za sklicanje I. jugosl. soc. zbora, iz katerega izhajajo vse delo J. S.

Na 20, kjer se v nekaterih obsejajo postopanje upr. odbora "R. S." v drugih pa zahteva, da se skliče konferenca, in zopet v tretjih, da se izključijo člani, ki pišejo v "militarističnem duhu", se prečitajo in vamejo na znanje, med tem ko se resolucije klubov št. 11 in 60, ki niso pravilno predložene, ne uvažujejo.

Na predlog kluba št. 9, v Milwaukee, da se izključijo iz zveze sodr. Kristan zaradi njegovih "nesocialističnih" govorov in pisanja, se zaključilo, naj se klub ravna po pravilih in naj se pritoži na gl. porotni odbor.

Prečita se inicijativa kluba št. 131, podprta po konf. odboru št. 1 v Penna, v kateri se zahteva, da Proletarec preneha pisati

Kapitalistični način proizvodjanja.

(Konec s 5. strani.)

slu potreba po kmetijski produkciji na veliko. To kar so poskušali trgovci v mestih, godilo se je tudi graščakom. Grajšček, ki je bil dosedaj le malo boljši kmet, skušal je zdaj svoje podjetje razširiti. Delavnih moči ni manjkalo, kajti znal si je napraviti kmete podložne. Često pa ni niti novih delavnih moči potreboval. N. pr. pri pridelovanju volne in pridelovanju lesa, pri pašnem ali pri gozdnem gospodarstvu je treba veliko manj delavcev kot pri poljedelstvu (obdelovanju polja). Kjer so grajščki opustili poljedelstvo ter prešli k pašnemu ali gozdnemu gospodarstvu, tam je postalo precej poljedelskih delavcev odveč. Kar pa je grajšček pri vseh okolnostih potreboval — bilo je več zemlje, kakor pa je došel imel. To je mogel doseči le na stroške kmetov svojega okoliša. Te je moral grajšček raz njihova gospodarstva pregnati, ako je hotel svoje gospodarstvo povečati in razširiti. Provročalo mu je to prav malo premagovanja, da je ta korak storil. Uničevanje kmetov in preganjanje jih s kmetij je započelo ter je trajalo v velikem obsegu do prejšnjega stoletja. Med tem, ko so trgovci bogateli vsled ropanja kolonij, so bogateji plemiči in knezi vsled ropanja svojih lastnih podložnikov. In fevdalni gospodje so se prav tako malo kot kapitalisti strašili uporabe goljufije in nasilstva, ropanja in požiganja, če se jim je le zdelo potrebno v dosegu svojih ciljev.

Zgodovina nas uči tu prav posebnih manir varčevanja.

Kaj naj pa počno množice nepremožnih kmetijskih ljudi, kateri so deloma pred davščinami in dajatvami zbežali, deloma pa bili po prevari ali siloma izgnani z domačije? Na svoj račun niso mogli več ničesar proizvajati — manjkalo jim je proizvodnih sredstev, ker so bili odtrgani, odgnani od njih. Sami niso mogli več nikakršnih plodov svojega dela prinašati na tržišče; preostajalo jim je le eno: prinesiti samega

sebe na prodaj ter svojo lastno delovno moč, svoje najdragocenejše, za daljšo in krajšo dobo prodati, to se pravi, zamega sebe so morali vdi-njati.

Eni so postali kmetijski duinarji — mogoče celo pri ravno istem gospodarstvu, ki jih je spodil. Drugi so postali vojaki (žolnirji) pri ravno tistem gospodu, ki jih je domačije oropal, ter so mu pomagali pri njegovih roparskih napadih; zopet drugi so se pokazili ter postali berači ali hudodelci. Mnogi, in gotovo ne najslabši, pa so se obrnili k industriji ter iskali v nji posla. Rokodelci so se skušali ubraniti preplavljenju teh novih konkurentov s tem, da so svoje rokodelstvo po cehih omejili, ter s tem zaprli pot vanje. To pa je še bolj gnalo te množice v roke onih trgovcev, ki so potrebovali mezdnih delavcev za svoja industrijska podjetja.

Tako so bili ustvarjeni temelji kapitalistične industrije, kapitalističnega proizvodnega načina potem ekspropriacije (razglašanja) potom revolucije; bolj krvave in grozne sploh svetovna zgodovina ne pozna. Seveda, bila je to revolucija bogatih in močnih proti slabim in brezposelnim; zato je stoletje te revolucije slavljeno kot stoletje humanitete (človekoljubja) in osvoboditve duhov; danes seveda še posebno glasno od onih, ki so ogorčeni nad revolucijskimi nameni socialne demokracije.

Nujni predpogoj kapitalistične produkcije na veliko je bil: pripraviti večje delavske množice ob njihovo proizvodna sredstva ter jih izpremeniti v nepremožne ter iz njih napraviti proletarce. Gospodarski razvoj je meril na to. Ali kakor vedno, tako se tudi sedaj niso zadovoljili oni razred, ki so prišli na površje, da bi mirno čakali na samostojni razvoj, ampak so porabili nasilje, da varujejo svoje interese in da pospešijo tek razvoja. In to nasilje, ki smo ga videli pri porodu kapitalistične družbe, je bilo tako, da groznejše in brutalnejše biti ni moglo.

hannesburskih zlatih rudnikov se vsak mesec pridobi 18,000 kg zlata v vrednosti nad 50 milijonov mark). V voz zapro oboroženega stražnika, ki ne more ven prav do Kapstadta, kjer mu zopet odpro. Pri kakšni železniški nesreči bi si mož ne mogel nikamor pomagati. Sicer je pa za njegovo udobnost preskrbljeno z mehkih ležiščem, pripravo za kuhanje itd.

Zvezni uradniki in železniški vojni odbor so se zedinili, na konferenci, da pridejo železnice vzhodno od Chicaga pod vladno nadzorstvo, da ne pride v promet do krize.

Na konferenci so bili navzoči vsi člani železniskega odbora. Komisar Clark je zastopal meddržavno trgovsko komisijo, Herbert Hoover živlisko upravo, F. Carrey ladijski odbor, Harry Garfield, ladijski odbor, R. S. Swett, tovarni odbor, A. W. Thompson, odbor za vojno industrijo.

Zastopniki so bili vsi odbori in konferenci so bili predloženi dokazi, da so železnice na vzhodu in zapadu tako zabasane s tovarnimi vozovi, da se je bati poloma.

Konferenca ni le sklenila, da pridejo vse železnice vzhodno od Chicaga pod vladno nadzorstvo, ampak dobe tudi enotno vodstvo, kakor da so vse železnice lastnina ene družbe. Obrat na teh železnicah se bo vršil odslej, kot da so vse železnice en železniški sistem.

Podpredsedniki vseh zahodnih železnice tvorijo skupen odbor, in imajo obratovati vse vzhodne železnice, kot da so se združile v eno železniško družbo. Konferenca je dala temu odboru naslednje instrukcije: Odbor prevzame vodstvo nad lastnino vseh železnice vzhodno od Chicaga. Izdati ima potrebne odredbe, da izkoristi kar največ more železnice in vzdržuje reden in hiter promet. Najbolj so zabasani tovarni kolodvorji na železnicah Pennsylvanija in Baltimore & Ohio. Na drugih železnicah se promet precej redno vrši in tovarni vozovi ne zastajajo po kolodvorjih. Po novi odredbi odrede tovarne vozove na druge železnice, da bo mogoče vzdržati reden promet tovarnega blaga.

V buržvaznih političnih krogih govore, da se iz Bundyjev izpovedi razvija skoraj največji politični škandal, ki jih pozna zgodovina v Združenih državah. Po Bundyjevi izjavi je v politični škandal buržvaznih strank zapletenih več oseb kot v Indianapolisu. Tam je bilo obtoženih le 1,000 oseb, medtem ko že zdaj obtajo, da jih v East St. Louisu obtožijo nad 1,200.

Profesorji draždanske akademije uporabljajo umetnosti so naprosili ministrstvo notranjih poslov, naj v bodoče umetnikom ne podeljuje nikakršnih redov ali drugih odlikovanj. S tem hočejo vodilni umetniški krogi preprečiti častilaskomno hlastanje po odlikah. Ta gonja za odlikami se je v poslednjem času posluževala že nedopustnih sredstev ter najrazvostnejših intrig. Tudi se je z redovi in odlikovanji samo gojila in krepila neopravičena domišljavost posameznih umetnikov.

Pred sedanjo vojno se je uporabljal zračni tramvaj v različnih delih sveta, da se je prevahal material preko prepado in po gorskih obronkih v višino. Italijanom pa je pripadla naloga, da so ga pričeli uporabljati tudi v vojevanju in gorah; s pomočjo zračnega tramvaja so postale dostopne tudi največje strmine. Iznajdba je pripadala nekemu mlademu italijanskemu inženjerju.

Če velja za vse sloje človeške družbe, da so med njimi lahko dobri in slabi ljudje, velja to tudi za razred monarhov. Tudi kralj je lahko lump in zločinec. Ali zaradi kraljevskih lumparij morejo trpeti celi narodi. Čemu jih je torej treba?

Zdravilo, po katerem hrepenite.

Nekatera zdravila pomagajo samo včasih, nekatera le polagoma, ali zdravilo, po katerem hrepenite, je tisto, ki daje pomoč zanesljivo vselej in hitro. V železnih preglavicah ne bo razočaralo vaših pričakovanj edinele Trinerjevo ameriško grenko vino. Odpravljaja vse škodljive snovi iz drobn, izčisti želodec, pospešuje prebavljavanje in podpira odporno naravno silo, da se vam povrne normalno zdravstveno stanje. Slabo prebavljanje, zabasnost, glavobol, nespečnost, nervoznost, splošna oslabelost in drugi slučajni železnih nerednosti vam bodo dokazali vrednost Trinerjevega ameriškega grenkega vina. Po lekarnah.—Trinerjev Liniment in Trinerjev Cough Sedative naj bi bila vedno v vaši družinski omarici za zdravila. Prvo izmed teh dveh zdravil je neprecenljivo zdravilno sredstvo za revmatizem, nevralgijo, bol v križu, izpahnenje, otekline itd., drugo naglo pomaga v prehlajenju in kašlju, v vnetju sapnika, hripavosti itd. Po lekarnah. — Jos. Triner, izdelujoči kemist, 1333-1343 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Za vsebino oglasov ni odgovorne ne upravnništvo ne uredništvo.

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Chlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelniki.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačilo je le zdravilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pop.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga številni bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino prestejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kakšne slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih živijo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potem Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetim leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Houseom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vvel panike ali vojske, so ji takoj prikočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vpešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Houseom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet poplanih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kadar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bonrov.

J. Triner
predsednik
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER

je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in nadlogah.

Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hočemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.

S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo z isto močjo tudi dobite. Nikar se dajte premočiti z nizjo ceno ničrednih ponaredb.

Stari, pravi Pain-Expeller dobete le v zavetku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo Loxol in na naše ime.

Pravi Pain-Expeller je dobili vsi ugledni lekarnah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je koristnejša kot pa za 35c. ker obsega 5 kot dvakrat toliko.

F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER

Attorney at Law.
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009.

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potočarja? Srečda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefon: skla številka 224 M.

LOUIS RABSEL.
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave.,
(Adv.) Chicago, Ill.

SLOVENC
pristopajte k

SLOVENSKE NARODNE PODPORN JEDNOTE.

Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.

Vstanjajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejete zastoni. Vse delo gar. tirano.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovalca namni popolno zaupanje in čislanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Brnilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in moralni smo ceno nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginjo v okoliščini. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO

torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol izgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstopkov povzročenih in splošnih v žleodu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen blag zlotovnih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne neupotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rdeče vino. V zadevi zabasnosti, neprebavnosti, glavobola, polglavobola, nervoznosti, navadne slabosti, kakor tudi v železnih neprilikah, ki vade nadlegujejo ženske ob premembni žitja ali rudarje in druge delavce, ko delajo in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrplosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnjenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah. Najnovejša nagrada so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.